

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

Сливка М.І.

**ВСТУП ДО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА
навчально-методичний посібник**

Ужгород 2023

УДК 81'255(076)

Авт. знак С47

Сливка М.І. Вступ до перекладознавства : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Ужгород, 2023. - 72 с.

Навчально-методичний посібник з дисципліни «Вступ до перекладознавства» призначений для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Філологія» факультету іноземної філології Ужгородського національного університету та студентів інших закладів вищої освіти, які цікавляться запропонованою тематикою, а також для всіх тих, хто хоче вдосконалити свої навички перекладу з української мови на англійську.

Посібник вводить студентів у систему термінів і понять, що використовуватимуться в усіх перекладознавчих курсах і перекладацькій практиці впродовж усіх років навчання. Збірник містить теоретичний довідковий матеріал та завдання на переклад. Матеріал відображає програму дисципліни, та сприяє покращенню якості її опанування.

Рецензенти:

Голик С.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології Ужгородського національного університету

Рогач Л.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології Ужгородського національного університету

Рекомендовано кафедрою англійської філології УжНУ (протокол № 8 від 30.06.2023) та вченою радою факультету іноземної філології (протокол № 6 від 14.09.2023).

ЗМІСТ

Тема 1. Еволюція уявлень про переклад від давнини до сучасності.....	4
Тема 2. Класифікація перекладів відповідно до фізичних параметрів і способів фіксації – усний, письмовий, машинний переклад та їх різновиди....	6
Тема 3. Класифікація перекладів відповідно до ступеня достовірності передачі одиниці перекладу – слова, словосполучення, надфразової єдності, тексту.....	9
Тема 4. Перекладацька стратегія та її принципи. Технічні прийоми перекладу.....	12
Тема 5. Засоби досягнення адекватного перекладу. Причини використання лексичних трансформацій.....	13
Тема 6. Використання лексичних трансформацій.....	16
Тема 7. Використання граматичних трансформацій.....	18
Тема 8. Культурологічні та прагматичні аспекти перекладу.....	21
Тема 9. Одиниці спеціального національного лексикону (реалії) в перекладі і проблема стилізації перекладу.....	24
Тема 10. Переклад фразеологізмів.....	26
Тема 11. Переклад інтернаціоналізмів.....	27
Тема 12. Переклад в Україні від найдавніших часів до формування сучасних перекладацьких шкіл.....	29
ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71

Тема 1

Еволюція уявлень про переклад від давнини до сучасності

Теорія перекладу, також відома як перекладознавство, є науковою галуззю, яка досліджує процес перекладу та його результати. Вона займається різноманітними завданнями, серед яких: 1) дослідження закономірностей у перекладацькій діяльності; 2) розкриття сутності міжмовних семантико-структурних відповідностей; 3) встановлення ступеня регулярності міжмовних перекладацьких відносин; 4) опис методів перекладу; 5) визначення методів перекладу на основі узагальнення досвіду порівняння текстів з вихідної мови та мови перекладу; 6) дослідження історії перекладознавства; 7) виявлення ролі перекладу в розвитку культури народів. Предметом дослідження у теорії перекладу є особливості процесу перекладу та різні перекладні та оригінальні тексти.

Переклад завжди мав важливе значення у розвитку світової культури. Філософ Ніцше категорично стверджував, що відношення епохи до перекладу текстів свідчить про її рівень усвідомлення історії, а також її бажання включити до свого надбання попередні періоди і книги минулих епох. Переклад – це процес, що в сучасному світі займає важливе місце в спілкуванні, культурному обміні та вивченні іноземних мов. Протягом історії, уявлення та погляди на переклад зазнали значного розвитку, відобразивши зміни в суспільстві, технологіях, міжкультурних зв'язках та методиках перекладу.

Переклад з'явився зразу після появи писемності. Стародавні письмові документи в шумерському клинописі, що з'явилися понад 4,5 тисячі років тому, були написані на двох або трьох мовах та викладені на глиняних дошках, виявлених під час археологічних розкопок. Серед найстаріших свідчень перекладу є старовавилонські таблички релігійного змісту, написані шумерською та аккадською мовами.

У середньовіччі та Ренесансі переклад відігравав важливу роль у збереженні та поширенні знань. Монастирі та університети були центрами перекладу, де тексти античних авторів та інші важливі тексти перекладалися латинською та іншими європейськими мовами. Цей період поклав початок ідеям перекладу як культурного та освітнього акту. Епоха Відродження в Європі підштовхнула інтерес до перекладу та розширила горизонти. Люди відкривали для себе тексти античних авторів, і їх переклади стали ключовими джерелами знань і натхнення.

З появою друку у 15 столітті поширення текстів та переклад стали набирати нових розмірів. Розвиток національних мов сприяв розвитку національної літератури та перекладу. Перші спроби систематизувати та аналізувати переклад з'явилися в роботах перекладачів та філологів.

В 19 столітті романтичний рух зробив великий внесок у погляди на переклад. Переклад більше не сприймався як просте технічне завдання, але став об'єктом поетичного осмислення. Поети-перекладачі розглядали переклад як творчий акт.

У 20 столітті перекладознавство стало самостійною науковою галуззю. Великий вплив на розвиток перекладознавства мав Л. Вайсгербер, який сприяв систематизації та науковому аналізу перекладу. У цей період почали розвиватися різні методи та теорії перекладу, включаючи лінгвістичний підхід, функціональний підхід та інші.

У сучасний період роль перекладу в суспільстві стала ще більш вагомим, завдяки глобалізації та інтернету. Ера машинного перекладу відкрила нові можливості та виклики. Майбутнє перекладознавства, ймовірно, буде пов'язане з пошуком спільності між людським та машинним перекладом, а також розвитком культурної компетентності та розуміння міжкультурних відмінностей.

Питання для самоконтролю:

1. Що вивчає теорія перекладу?

2. Наведіть завдання, які вирішує теорія перекладу.
3. Які перші свідчення про переклад існують у світовій історії?
4. Як переклад вплинув на розвиток культури в середньовіччі та Ренесансі?
5. Охарактеризуйте вплив романтичного руху на уявлення про переклад у 19 столітті.
6. Які ключові події та постаті вплинули на розвиток перекладознавства у 20 столітті?
7. Які виклики та можливості виникають у сучасному перекладознавстві через глобалізацію та машинний переклад?
8. Яким чином переклад вплинув на розвиток світової культури та поширення знань?

Тема 2

Класифікація перекладів відповідно до фізичних параметрів і способів фіксації – усний, письмовий, машинний переклад та їх різновиди

У галузі перекладознавства існують різні системи класифікації перекладів на основі різних критеріїв. Один з таких критеріїв – це форма, яка розділяє переклади на усний та письмовий.

Письмовий переклад (або переклад письмового тексту) – це переклад, коли обидві мови, як вихідна так і цільова, використовуються у письмовій формі.

Усний переклад (або переклад усного тексту) – це процес, під час якого обидві мови, тобто мова вихідного тексту і цільова мова, використовуються у формі усного мовлення. Цей вид перекладу включає два основні підвиди: послідовний та синхронний переклад.

Послідовний переклад передбачає відтворення тексту першотвору або тексту, який вже був виголошений, повністю або по частинах, зазвичай по абзацах або навіть по фразах, з паузами між ними.

Синхронний переклад виконується одночасно з процесом виголошування тексту оригіналу, але може відставати на кілька слів або навіть випереджати оригінал на інших частинах мовлення завдяки вмінню перекладача прогнозувати зміст тексту, який ще не був сказаний цільовою мовою. Ця можливість забезпечується шляхом ймовірнісного прогнозування і дозволяє виконувати усний переклад одночасно зі звучанням оригінального тексту.

Обидва зазначені види усного перекладу – послідовний і синхронний – вимагають від перекладача подолання психологічних труднощів. Під час послідовного перекладу, хоча і можна користуватися записом окремих частин перекладного тексту, потрібна добре натренована швидкодіюча пам'ять, оскільки перекладач повинен подати текст в цілому або по частинах з паузами.

Синхронний переклад вимагає від перекладача вміння одночасно слухати оригінал і висловлювати переклад, що потребує спеціальної тривалої підготовки і вміння одночасного розуміння та говоріння.

Письмово-усний переклад, або усний переклад письмового тексту, може включати два підвиди:

1. Одночасний переклад (з читанням першотвору): Переклад, який відбувається одночасно з читанням оригіналу (аналогічно до синхронного перекладу). Цей підвид може включати відставання або випередження у часі в порівнянні з оригінальним текстом.

2. Послідовний переклад (після прочитання всього тексту або по частинах): Переклад, який виконується послідовно після прочитання всього тексту або його частини, після попереднього розуміння змісту оригіналу.

Усно-письмовий переклад, або письмовий переклад усного тексту, включає в себе такі ситуації:

- Диктант-переклад, який використовується для тренування перекладачів, коли усний текст (оригінал) вимовляється у спеціально вповільненому темпі, щоб забезпечити можливість письмового перекладу.

- Рідко, в практиці перекладачів може зустрічатися ситуація, коли перекладач друкує переклад іншомовного тексту, який диктується йому у спеціально вповільненому темпі, щоб забезпечити письмовий переклад.

За критерієм участі людини виділяють *машинний переклад*, який є автоматичним та виконується електронними машинами. Процес машинного перекладу, який застосовує принцип «синтезу через аналіз», включає такі операційні ланки:

1. Парсер (синтаксичний, іноді фонетичний і морфологічний аналіз): ця ланка виконує синтаксичний аналіз вхідного тексту, використовуючи лексикон та граматику. Вона допомагає розібрати структуру речень і виразів у вхідному тексті.

2. Трансфер: На цьому етапі застосовується використання проміжних рівнів представлення вхідного тексту, використання мов-посередників, структур знань, лексичних і синтаксичних фільтрів та інших елементів. Трансфер допомагає здійснити перетворення або адаптацію вхідного тексту з однієї мови на іншу.

3. Синтез вихідного тексту: На цьому етапі проводиться синтез вихідного тексту на основі граматики та лексикону мови вихідного тексту, а також інформації з проміжного рівня. Ця ланка відповідає за створення остаточного перекладу, який подається на вихід.

Питання для самоконтролю:

1. Які критерії використовуються для класифікації перекладів в галузі перекладознавства?
2. Які основні види перекладу виокремлюються за критерієм форми?
3. Що таке послідовний переклад і які його особливості?
4. Як відрізняється синхронний переклад від послідовного?

5. Які психологічні труднощі пов'язані з послідовним і синхронним усним перекладом?
6. Що таке письмово-усний переклад і які підвиди цього виду перекладу існують?
7. Що таке диктант-переклад?
8. Що означає машинний переклад і які етапи включає в себе процес машинного перекладу згідно з принципом «синтезу через аналіз»?
9. Які ланки включає в себе операційний процес машинного перекладу?
10. Як визначається автоматичність машинного перекладу та чому він відрізняється від інших видів перекладу?

Тема 3

Класифікація перекладів відповідно до ступеня достовірності передачі одиниці перекладу – слова, словосполучення, надфразової єдності, тексту

Класифікація перекладів за ступенем достовірності передачі різних одиниць перекладу є важливим аспектом в дослідженні мовної комунікації. Така класифікація дозволяє визначити, наскільки точно та вірно відбувається передача змісту тексту в процесі перекладу. Основні рівні класифікації включають слова, словосполучення, надфразові єдності та текст.

Однією з найпоширеніших стратегій перекладу є вибір лексем на рівні слів, або лексемний рівень. Це означає, що кожне окреме слово в оригінальному реченні отримує відповідну лексему в перекладі: *He went to work* – *Він пішов на роботу*. Проте з прикладу видно, що у випадку англійської та української мов немає точної фонемної або морфемної відповідності серед зазначених одиниць. Кількість та якість фонем і морфем у складі слів обох мов не завжди співпадають.

У перекладі іноді виникає ситуація, коли неможливо знайти однослівний відповідник для певної лексеми. У таких випадках перекладачеві доводиться використовувати словосполучення, речення або описовий спосіб передачі смислу. Такі випадки вказують на існування різнорівневих відповідників мовних одиниць між мовами джерела і перекладу.

Переклад на рівні словосполучень, або фразовий рівень, часто використовується у випадках, коли необхідно передати не лише окремі слова без однослівного еквівалента в мові перекладу, але й ідіоматичні вирази, значення яких не може бути виведено зі значень їх компонентів. У різних мовах існує велика кількість сталих висловів для позначення певних концепцій. Наприклад: англ. “to jump over the moon” – укр. “скакати до небес”. Важливо зауважити, що такі ідіоми не завжди можна літературно перекласти, оскільки використання компонентів в іншій мові може призводити до неправильного розуміння або навіть до нісенітності.

При перекладі на рівні фразового виразу також може виникнути потреба передати країнознавчі реалії, або реалії суспільного життя, які можуть відсутні в мові перекладу. У таких випадках перекладач використовує описовий підхід, надаючи докладне пояснення того, чого немає в мові перекладу.

Переклад на рівні окремих речень – це процес відтворення мовних одиниць оригіналу, де відповідність між елементами мови джерела та мови перекладу визначається на рівні конкретних висловлювань. Під час такого перекладу передається весь зміст речення в цілому, і його окремі компоненти не втрачають семантичного змісту. Таким чином, на рівні речення реалізується збереження однакового значення в мовах джерела та перекладу.

Наприклад, речення “It has been snowing for three hours” українською мовою не можна передати дослівно або за допомогою словосполучень через відсутність в українській мові граматичної форми Present Perfect Continuous, що пов'язана з обставиною “for three hours”. Безособове речення в українській мові відтворюється за допомогою іншої граматичної структури, без використання займенника. Такий переклад варто розглядати в контексті

вираження тексту в цілому, наприклад, як “Протягом останніх трьох годин іде сніг” (порівняно з англійським варіантом). На рівні окремих речень також враховуються традиційні вирази, форми ввічливості, дорожні вказівки тощо.

Переклад на рівні тексту – це процес, коли іноді речення не вистачає для повноцінного відтворення думки автора або передачі усієї інформації. Це може виникнути при перекладі наукової, технічної літератури, поезії, а також у випадках діалогічного мовлення. У таких випадках мовною одиницею перекладу стає текст. Це особливо актуально при перекладі художніх творів, зокрема поетичних і драматичних, де зміст та вираження думки автора вимагають більше, ніж одне речення чи рядок.

Питання для самоконтролю:

1. Яке значення має класифікація перекладів за ступенем достовірності передачі різних одиниць перекладу?
2. Які основні рівні класифікації включає класифікація перекладів за ступенем достовірності?
3. Як вибір лексем на рівні слів впливає на точність та вірність перекладу?
4. Які проблеми виникають при виборі однослівних відповідників для певних лексем у різних мовах?
5. В чому полягає необхідність використання словосполучень, речень або описових засобів у випадках, коли неможливо знайти однослівний відповідник?
6. Як переклад на рівні тексту відрізняється від перекладу на рівні речення, і в яких випадках він стає особливо важливим?

Тема 4

Перекладацька стратегія та її принципи. Технічні прийоми перекладу

Питання стратегії у перекладознавстві є дискусійним: з одного боку, існує велика кількість робіт, де ця проблема згадується, а з іншого боку, досить складно знайти чітку і розгорнуту дефініцію цього поняття, яка б мала універсальне застосування. Сам термін «стратегія» в перекладознавстві є відносно новим і змінює своє значення та визначення в залежності від контексту і галузі досліджень. Визначення перекладацьких стратегій також підкреслює зв'язок між перекладознавством та іншими дисциплінами.

Найбільш підходящим для наших потреб є діяльнісне визначення стратегії, яке розглядає стратегію як ментальну формацію, спрямовану на досягнення певної мети (результату) через послідовність дій, що входять до неї.

Історично перекладознавці використовували терміни «підхід до перекладу» або «тенденція перекладу» замість терміну «стратегія». В порівняльно-історичному контексті можна виділити дві основні тенденції, які змінювали одна одну на різних етапах: перший підхід передбачав дослівне відтворення тексту оригіналу, навіть за рахунок втрати змісту та специфіки мови перекладу. Другий підхід віддавав перевагу відтворенню змісту оригіналу (його «духу») з дотриманням норм мови перекладу.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке перекладацькі стратегії в контексті перекладознавства?
2. Як визначення поняття «стратегія» в перекладознавстві змінюється в залежності від контексту та галузі досліджень?
3. Як можна описати стратегію перекладу як ментальну формацію?
4. Які дії входять до поняття перекладацької стратегії, і як вони спрямовані на досягнення певної мети?

5. Які історичні тенденції можна виділити в перекладознавстві щодо підходів до перекладу?

Тема 5

Засоби досягнення адекватного перекладу. Причини використання лексичних трансформацій

Для більшості перекладачів у свідомості існують поняття «правильного», «повноцінного», «якісного», «точного», «реалістичного» або «літературного» перекладу, яке традиційно відоме під терміном «адекватний переклад». Часто це називають просто «хорошим перекладом». Ця концепція сприймається як вкрай широка, охоплюючи всі вимоги до якості перекладу.

Адекватність перекладу може розглядатися як:

- близькість оцінок змісту текстів їхніми адресатами.
- відповідність поставленій перед перекладачем меті.

Існують різні види адекватності, такі як:

- абсолютна і відносна адекватність.
- потенційна і фактична адекватність.
- естетична і мовна адекватність.

Поняття адекватності пов'язане з поняттям еквівалентності. Для деяких дослідників, адекватність перекладу означає стилістичну і змістовну еквівалентність у перекладі. Проте, існують інші думки, які вважають адекватний переклад більш загальним поняттям, що включає в себе прагматичні аспекти і забезпечує повноту міжмовної комунікації за конкретних умов. Адекватний переклад враховує стилістичні, жанрові, мовні та інші вимоги до тексту, забезпечуючи відповідність нормам мови перекладу та досягаючи необхідного рівня еквівалентності. Термін «еквівалентність» в лінгвістиці трактується як смислова спільність прирівнюваних одиниць мови і мовлення.

Скопос-теорія, яку розробила Катаріна Райс, визначає, що ефективність перекладу оцінюється в контексті досягнення тієї мети, яку перекладач

ставить перед собою. В цій концепції переклад розглядається як практична діяльність, і його успішність визначається ступенем досягнення цієї мети.

К. Райс та Х. Вермейєр розглядають еквівалентність як відношення між окремими знаками та цілими текстами, тоді як адекватність спрямована на процес перекладу. Еквівалентність може включати еквівалентність знаків, але це ще не означає еквівалентності цілих текстів. Терміни «адекватний» і «еквівалентний» переклад виокремлюються наступним чином:

- Адекватний переклад відповідає поставленій перед перекладачем меті, тобто досягає тієї цілі, яку він перед собою ставив.

- Еквівалентний переклад ґрунтується на функціональній відповідності між оригіналом та перекладом, але це не завжди означає абсолютну адекватність, оскільки еквівалентність орієнтована на результат.

Отже, адекватний і еквівалентний переклад можуть відрізнитися залежно від того, чи досягнута мета перекладу та наскільки точно відповідає переклад оригіналу з функціональної точки зору.

Для забезпечення еквівалентності між оригіналом і перекладом, коли прямих, повних відповідників немає, перекладач повинен вправно використовувати трансформації – перетворення, які застосовуються при переході від оригінального тексту до перекладу. Під поняттям “перекладацькі трансформації” маємо на увазі процес перекладу, під час якого система смислів, закладена в мовних формах вихідного тексту, сприймається та розуміється перекладачем через його компетентність, трансформуючись природним чином внаслідок мовної асиметрії у більш-менш аналогічну систему смислів та перетворюючись у форми мови перекладу.

Оскільки еквівалентність розуміється як рівноцінний вплив тексту оригіналу та перекладу на своїх читачів, трансформації можна визначити як відступ від структурного та семантичного паралелізму між вихідним текстом і перекладом на користь їхньої рівноцінності з точки зору впливу.

Переклад можна розглядати як міжмовну трансформацію у широкому розумінні цього терміну. У вузькому значенні, за визначенням О. О.

Селіванової, перекладацька трансформація – це зміна форми або вмісту, зокрема, з метою збереження відповідності комунікативного впливу на адресатів оригіналу й перекладного тексту (Селіванова 2012, с. 456). З її точки зору, такі трансформації відбуваються як через системні відмінності між двома мовами і є системними трансформаціями, так і через різницю в культурі, онтології двох народів, а також програм інтерпретації читачів оригіналу та перекладу. Останні перетворення можна визначити як функціональні (Селіванова 2012, с. 456).

Існування міжмовних лексичних відповідників є закономірним фактом у мовній реальності. Ця закономірність пов'язана із лінгвістичними універсалами, які зафіксовані у подібності мовних ознак. В першу чергу, вона впливає з універсальності логіко-понятійної структури мов, оскільки слово є обов'язковою понятійною одиницею будь-якої сучасної мови. Мови служать засобом відображення різноманітних фактів та явищ природи і суспільства, які осмислені людиною.

О. О. Селіванова пропонує нову класифікацію перекладацьких трансформацій, базуючись на тріаді мовного семіозису (за Ч. Моррісом): семантика, синтактика і прагматика. Семантика визначає відношення знаку (у концепції знаку) або форми знаку (у білатеральній концепції) до позначеного змісту. Синтактика вказує на відношення знаку до інших знаків у мовленнєвому потоці, тоді як прагматика охоплює відношення знаку до інтерпретатора.

З урахуванням цієї тріади (семантика-синтактика-прагматика), перекладацькі трансформації можна умовно розділити на такі групи:

- 1) формальні трансформації (де форма змінюється в перекладі, зберігаючи при цьому зміст оригіналу);
- 2) формально-змістові трансформації, де в процесі перекладу не тільки змінюється форма, але також і зміст оригіналу піддається перетворенню;
- 3) прагматичні трансформації, які насправді є формально-змістовими трансформаціями.

Питання для самоконтролю:

1. Які поняття пов'язані з ідеєю «адекватного перекладу» для більшості перекладачів?
2. Що означає абсолютна та відносна адекватність перекладу?
3. Які види адекватності існують, і як вони можуть впливати на переклад?
4. Яким чином поняття адекватності пов'язане з поняттям еквівалентності в перекладі?
5. Назвіть основні відмінності між адекватним та еквівалентним перекладом згідно з розмежуванням термінів.
6. Як ви розумієте поняття адекватності та еквівалентності в контексті перекладу?
7. Які чинники можуть впливати на вибір між адекватним і еквівалентним перекладом в конкретній ситуації?
8. Що означає формальна трансформація в перекладі?
9. Якими прикладами фонетичних трансформацій можна проілюструвати формальні трансформації?
10. Наведіть класифікацію перекладацьких трансформацій за О. Селівановою.
11. Які аспекти мови та культури впливають на формально-змістові трансформації в перекладі?

Тема 6

Використання лексичних трансформацій

Лексичні трансформації використовуються в перекладі з метою точнішого відтворення значень, адаптації мовного виразу та поліпшення розуміння тексту в цільовій мові.

Транскодування в перекладі охоплює такі процеси, як транслітерація та транскрипція, які сприяють адаптації лексичних одиниць з однієї мови до іншої. Транслітерація — це процес заміни літер або груп літер однієї абетки іншими, зазвичай для відображення знаків або слів із мови однієї писемності в іншій. Транскрипція передбачає фонетичне записування слів однієї мови з використанням символів іншої мови.

Конкретизація в перекладі включає заміну більш загальних слів або фраз з мови джерела більш конкретними словами або фразами в цільовій мові. Як наслідок, створюється відповідник, і вихідна лексична одиниця вступає в логічні відношення включення: вихідний текст виражає загальну ідею, тоді як переклад вказує на більш докладну частину цієї ідеї, яка є включеною в загальний контекст.

Генералізація в перекладі визначається як заміна одиниці мови оригіналу, яка має більш вузьке значення, одиницею мови перекладу з більш широким значенням. Це перетворення є протилежним конкретизації. Під час генералізації створюється еквівалент, який виражає родове поняття, що включає в себе видове поняття оригіналу. Генералізація понять є прийомом, який допомагає перекладачеві вирішити ситуацію, коли він не має точного відповідника видового поняття мовою перекладу.

Смисловий розвиток в перекладі відноситься до заміни слова або словосполучення з мови джерела на одиницю мови перекладу, чиє значення логічно виводиться із значення оригінальної одиниці. Сюди включаються різні метафоричні та метонімічні перетворення, які базуються на концепції перехрещення значень слів чи виразів.

Питання для самоконтролю:

1. Що зумовлює використання лексичних трансформацій в перекладі?
2. Що включає в себе процес транскодування в перекладі, і які його основні різновиди?

3. В чому полягає конкретизація в перекладі та як вона впливає на створення відповідників між мовами?

4. Як визначено генералізацію в контексті лексичних трансформацій, і які завдання вона вирішує при перекладі?

5. Дайте визначення смислового розвитку. Як смисловий розвиток впливає на відтворення значення слів чи виразів у перекладі?

6. Які переваги може мати використання лексичних трансформацій в покращенні розуміння та адаптації тексту в цільовій мові?

Тема 7

Використання граматичних трансформацій

Граматичні системи різних мов відрізняються не лише за кількістю категорій, але і за способом їх вираження. Синтаксична структура мов відрізняється особливостями у будові словосполучень і речень. Ці особливості граматичних систем мов змушують перекладача виконувати різні трансформації на рівнях словотвору, морфології і синтаксису. Зазвичай такі трансформації полягають в адаптації граматичних одиниць відповідно до мовних норм перекладу.

Часто граматичні трансформації під час перекладу пов'язані із лексичними та, у багатьох випадках, виникають внаслідок лексичних змін. Оскільки в оцінці перекладу пріоритет надається прагматичному аспекту, комунікативне навантаження висловлювання потребує ретельного вибору форми слова та його граматичної категорії. Наприклад, заміна англійського іменника українським дієсловом може призвести до зміни структури речення. Однак практично обґрунтовано розглядати граматичні трансформації окремо, оскільки вони залежать від різних змінних та функціональних чинників. Таким чином, спробуємо визначити граматичну трансформацію, або граматичну заміну, як перекладацький прийом, при якому граматична одиниця оригіналу

передається в перекладі граматичною одиницею в іншій категоріальній площині значень.

Заміни. Однією з важливих граматичних трансформацій у процесі перекладу є конверсія, або заміна частин мови. Цей явище широко поширене, зокрема у художніх текстах, де англійські іменники та прикметники часто замінюються українськими дієсловами. Особливо це стосується іменників із закінченням *-er*, які використовуються не лише для вказівки на осіб певної професії, але й загалом для позначення діяча.

Заміна членів речення неодмінно веде до перебудови його синтаксичної структури. Цей процес також має місце у випадках, коли здійснюється заміна частин мови. Наприклад, у розглянутих вище прикладах заміна іменника дієсловом викликала перетворення означення на обставину. Однак більш значуща перебудова синтаксичної структури стається при заміні ключових членів речення, особливо – підмета. Це стосується конверсивних трансформацій, коли дієслово передається його конверсивному еквіваленту. В результаті цього агенс, який виконує дію (суб'єкт), трансформується в актанта, який піддається дії (об'єкт).

Заміна типу речення також призводить до синтаксичної перебудови, і це може включати кілька сценаріїв: 1) Складне речення може бути замінене простим; 2) Головне речення може стати підрядним, і навпаки.

Членування речень у перекладі представляє собою прийом, при якому синтаксична структура оригінального речення перетворюється на дві або більше предикативні структури у кінцевому тексті. Ця трансформація може виявитися в передачі простого речення в складне в перекладі, або в розділенні простого чи складного речення на дві чи більше окремих одиниць у перекладі. Критерієм для використання цього прийому є наявність в одній складній структурі двох або більше закінчених логічних висловлювань, які можуть існувати незалежно одне від одного в перекладі.

Об'єднання речень – це перекладацький прийом, при якому синтаксична структура оригіналу з двох чи більше простих речень перетворюється в одне

складне. Іншими словами, це трансформація, що повністю протилежна за своєю суттю до членування речень.

Додавання. У перекладі деяких граматичних структур англійської мови, таких як інфінітив, дієприкметник, герундіальний комплекс, атрибутивна група тощо, іноді необхідно застосовувати трансформації додавання. Це включає введення мовних одиниць у текст перекладу, які формально відсутні в оригіналі.

Вилучення – це операція, що є протилежною додаванню. У процесі перекладу найчастіше піддаються вилученню семантично надлишкові елементи, відсутність яких не порушує адекватність перекладу.

Питання для самоконтролю:

1. Який прийом перекладу використовується при об'єднанні синтаксичних структур оригінального речення у дві або більше предикативні структури в перекладі?
2. Які можуть бути причини використання граматичних трансформацій під час перекладу?
3. Які аспекти граматичних систем різних мов впливають на вибір граматичних трансформацій у процесі перекладу?
4. Як впливає синтаксична структура мов на необхідність граматичних трансформацій у перекладі?
5. З чим пов'язана заміна частин мови, або конверсія, у процесі перекладу?
6. Яким чином граматичні трансформації можуть бути пов'язані з лексичними змінами під час перекладу?
7. Як впливає заміна типу речення на синтаксичну структуру тексту в процесі перекладу?
8. В чому полягає операція додавання при граматичних трансформаціях під час перекладу?

Тема 8

Культурологічні та прагматичні аспекти перекладу

Американський лінгвіст Чарлз Морріс, який вперше ввів термін “прагматика” в науковий обіг, визначав її як галузь семіотики, що досліджує відносини між знаками та їх інтерпретаторами, тобто особами, які використовують знакові системи. У лінгвістичному контексті прагматика досліджує широкий спектр питань, пов'язаних як із намірами мовця (або адресанта), так і із впливом висловлень на отримувача (або адресата). Один із перших вчених, який намагався пояснити прагматику перекладу як специфічного виду міжмовної комунікації, був німецький вчений Альбрехт Нойберт. У своєму творі “*Pragmatische Aspekte der Übersetzung*” («Прагматичні аспекти перекладу», 1968), він формулює низку принципів, яких повинен дотримуватися перекладач, щоб забезпечити повноцінний комунікативний ефект цільового тексту.

Термін “прагматика перекладу” розуміється як взаємодія трьох ключових компонентів: комунікативної інтенції (цілі комунікації), функціональних параметрів тексту та комунікативного ефекту. Ці елементи відповідають різним аспектам мовленнєвого акту (мовленнєвий акт, який представляє собою взаємовідношення між мовленням і текстом, включає в себе написання або вимову тексту, а також процеси сприйняття та розуміння тексту). В контексті перекладу співвідношення між цими компонентами можна виразити так: перекладач, виходячи із функціональних особливостей початкового тексту, розуміє комунікативну інтенцію, що лежить в його основі, та створює цільовий текст таким чином, щоб отримати комунікативний ефект, який відповідає цій інтенції.

Ще одним важливим аспектом прагматики є розкриття «імплікатур», терміну, що використовується в лінгвістиці. Імплікатура (або імплікація) означає семантичний зміст, який виникає у процесі інтерпретації мовних виразів і не обов'язково відображає буквальне значення слів, але активізується

в мовному та ситуаційному контексті через вплив різних факторів, таких як перцепція, когнітивний досвід і емоційна оцінка.

В «ідеальному» перекладі перекладач мав би прагнути передати всі аспекти «глобального змісту» оригінального тексту, включаючи як зрозумілу семантику, так і смислові елементи, які можуть бути неявними, прихованими. Однак практично важко досягти такого ідеалу, оскільки теорія перекладу визнає, що під час перекладу частина змісту оригіналу (включаючи прихований зміст) втрачається через об'єктивні та суб'єктивні обставини, такі як індивідуальний підхід перекладача. Отже, еквівалентним можна вважати переклад, де імплікативний зміст оригіналу та перекладу не обов'язково збігається абсолютно, але вони мають спільні частини, і в тих місцях, де вони не збігаються, не виникає суперечливих імплікатур.

У 1990 році С'юзан Баснетт та Андре Лефевр в своїй книзі "Translation, History and Culture" оголосили про «культурний поворот» у перекладознавстві. Ця ініціатива вказувала на відхід від виняткового акценту на «лінгвізацію» перекладу та заслуговувала на визнання його ролі як культурної практики. Прибічники культурологічного підходу до перекладознавства пропонували відмовитися від поняття еквівалентності, яке визначало якість перекладу в межах лінгвістичного підходу. Замість цього, вони підкреслювали, що важливим є не наскільки вірно переклад відтворює оригінал, а наскільки він успішно виконує роль культурного посередника. Цей підхід розширив сферу текстів, що аналізуються в перекладознавстві, оскільки разом з перекладами у традиційному розумінні, дослідники стали цікавитися такими формами вторинної комунікації, як переказ, адаптація, твори на основі оригіналу та ін.

Переклад має характеристики, які можна включити в традиційне розуміння творчості, як процесу створення нового та оригінального. Ці характеристики включають в себе інтелектуальну творчу ініціативу, відкритість до накопиченого досвіду, парадоксальність у виборі рішень та певну надлишковість. У сфері сучасного перекладознавства існують два ключові підходи. З одного боку, традиційне лінгвістично-орієнтоване

розуміння перекладу розглядає його як репродуктивну текстову діяльність. Відповідно до цього підходу, текст перекладу розглядається як вторинний і недостатньо самостійний, подібний до “двійника” або “копії” оригіналу.

З іншого боку, культурологічний підхід вносить переконливі аргументи на користь того, що переклад є творчим продуктивним процесом. В цьому визначенні текст перекладу розглядається як самостійний і креативний, оскільки в його створенні задіяне творче начало перекладача, який є представником іншої мови та культури. Отже, сьогодні в перекладознавстві існують обидва підходи, і вони відображають два різні погляди на характер перекладу, як репродуктивного чи креативного процесу.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке прагматика в семіотиці, і яким чином вона пов'язана з вивченням відносин між знаками та їхніми інтерпретаторами?
2. Які аспекти мовленнєвого акту включає в себе прагматика в лінгвістичному контексті?
3. Які основні компоненти визначають прагматику перекладу, і як вони взаємодіють між собою?
4. Яким чином перекладач враховує комунікативну інтенцію під час перекладу, і чому це важливо?
5. Які фактори можуть впливати на імплікатури мовних виразів під час перекладу?
6. Чому ідеального перекладу важко досягти в реальній практиці перекладу?
7. Як культурологічний підхід до перекладознавства відрізняється від традиційного лінгвістичного підходу?
8. Які аргументи вказують на роль перекладу як культурної практики, замість простого репродуктивного процесу?
9. Які аспекти перекладу підтримують твердження про те, що переклад є креативним процесом?

10. Яким чином сучасне перекладознавство об'єднує традиційні і культурологічні підходи до розуміння характеру перекладу?

Тема 9

Одиниці спеціального національного лексикону (реалії) в перекладі і проблема стилізації перекладу

Лакуни культурного простору визначаються як реалії, що включають національні страви, одиниці міри, свята, обряди та інші елементи, а також сприйняття відстані, етнографічні особливості, пов'язані з побутом, і символічні поняття.

Реалії, за визначеннями різних авторів:

– це моноксеми та поліксеми, що включають в себе основне лексичне значення та традиційно закріплений комплекс краєзнавчої інформації, який є незвичайним для об'єктивної реальності мови реципієнта (Селіванова, 2011).

– мовні одиниці, які містять у собі як основне значення властивий комплекс культурної інформації, незнайомий для мови реципієнта в об'єктивній дійсності (Зорівчак, 1989).

Ці лексичні одиниці, що передають культурну інформацію (реалії), можна розділити на різні тематичні групи:

- а) житло, майно;
- б) одяг, головні убори;
- в) їжа, напої;
- г) види праці та заняття;
- д) грошові знаки, одиниці міри;
- е) музичні інструменти, народні танці та пісні, виконавці;
- є) народні свята, ігри;
- ж) звертання;

з) етнографічні та міфологічні реалії: етнічні та соціальні спільноти та їхні представники; божества, казкові істоти, легендарні місця;

и) реалії світу природи: тварини; рослини; ландшафт, пейзаж;

і) реалії державно-адміністративного устрою суспільного життя, що включають адміністративні одиниці та державні інституції, суспільні організації, політичні партії тощо, а також їхніх функціонерів та учасників. Це також охоплює громадянські професії, титули та звання, що є важливою частиною соціокультурної реальності.

Для відтворення реалій в перекладі існує кілька прийомів:

I. Транскрипція (транслітерація) – передача реалій за допомогою збереження фонетичного подання слів і назв. Тобто, перекладач використовує букви і символи, що найкраще відтворюють звучання реалій іншою мовою.

II. Власне переклад, який включає кілька прийомів:

1. Неологізми – вживання новостворених слів, які відображають реалії, які відсутні у мові перекладу.

2. Заміна реалій – заміщення реалій аналогічними поняттями чи елементами власної мови.

3. Приблизний переклад – включає різні стратегії, такі як родо-видова заміна, функціональний аналог, опис, пояснення, тлумачення, які допомагають перекласти реалії, позбавлені прямих аналогів у мові перекладу.

4. Контекстуальний переклад – використання контексту та інших слів навколо реалій для їх зрозумілої передачі у перекладі.

Ці прийоми дозволяють перекладачам передати реалії ефективно та максимально точно, враховуючи особливості мови та культури як оригінального тексту, так і мови перекладу.

Питання для самоконтролю:

1. Що включають в себе лакуни культурного простору за визначеннями різних авторів?

2. Які тематичні групи можна виділити серед лексичних одиниць, що передають культурну інформацію (реалії)?
3. Які існують прийоми відтворення реалій в перекладі?
4. Яким чином транскрипція сприяє передачі реалій в перекладі?
5. Які стратегії використовуються для приблизного перекладу реалій у відсутності прямих аналогів у мові перекладу?

Тема 10

Переклад фразеологізмів

Фразеологізми відображають особисте емоційно-оцінне ставлення мовця до того, що він виражає в комунікативній ситуації. Це може бути як свідомий, так і несвідомий процес, коли мовець встановлює зв'язок між своїми особистими переживаннями та ціннісними уявленнями і значенням виразу. Такі вирази мають образний зміст, який відповідає загальноприйнятим стереотипам та еталонам національно-культурного сприйняття та розуміння світу.

Переклад ідіоматичних чи фразеологічних одиниць з англійської мови або на англійську мову залежить від ряду визначальних факторів:

- 1) Походження ФО у мові оригіналу та мові перекладу: може бути спільним чи відмінним.
- 2) Кількість спільних образів у мові оригіналу та у мові перекладу: може бути лише один, більше одного чи навіть всі.
- 3) Сприйняття перекладених образів носіями мови перекладу.
- 4) Можливість відтворення структурної форми ФО мови оригіналу мовою перекладу без трансформацій.
- 5) Наявність аналогічної чи подібної ФО в мові перекладу.

Присутність чи відсутність цих факторів може значно впливати на процес відтворення ідіом та фразеологічних одиниць з мови оригіналу мовою перекладу, полегшуючи або ускладнюючи його.

Загалом, І. Корунець виділяє такі підходи до перекладу фразеологічних одиниць (Korunets, 2003, с. 188-189):

- 1) абсолютний еквівалент: *the apple of discord* – яблуко розбрату;
- 2) приблизний еквівалент: *baker's/printer's dozen* – чортова дюжина;
- 3) ідіоматичний аналог: *a fly in the ointment* – ложка дьогтю в бочці меду;
- 4) приблизний аналог: *to make a cat's paw of something* – чужими руками жар вигрібати;
- 5) описовий переклад: *red tape* – бюрократія.

Питання для самоконтролю:

1. Як фразеологізми відображають емоційно-оцінне ставлення мовця до вираженого в комунікативних ситуаціях?
2. Як впливають фактори, такі як походження, кількість спільних образів та сприйняття перекладених образів, на процес перекладу ідіоматичних чи фразеологічних одиниць?
3. Як може відсутність або наявність аналогічної чи подібної фразеологічної одиниці у мові перекладу впливати на відтворення фразеологізмів мови оригіналу?
4. Які підходи до перекладу фразеологічних одиниць розглядає І. Корунець?

Тема 11. Переклад інтернаціоналізмів

При перекладі важливо розрізняти слова, що є дійсно інтернаціональними – тобто ті, що схожі за написанням або вимовою в різних мовах і мають спільне значення, від слів, які, не зважаючи на зовнішню схожість, мають відмінне значення. Слова другої категорії є особливо небезпечними для перекладача, оскільки часто можуть спричинити непорозуміння і вести до грубих смислових помилок. Ці слова відомі як псевдоінтернаціональні або «хибні друзі» перекладача. Справжні

інтернаціональні слова, в основному, виражають соціально-політичні та наукові поняття, наприклад: *демократія (democracy)*, *акція (action)*, *інформація (information)*, *технологія (technology)*, *емоція (emotion)*, *філософія (philosophy)*. Характеризуючись спільним предметно-логічним значенням та практично однаковою формою, ці слова, розповсюджені у різних мовах, часто виявляють різні додаткові значення, які не повністю співпадають. Крім того, вони у кожній мові придбали характерні особливості, пов'язані із структурними та історичними аспектами кожної конкретної мови.

Переклад інтернаціональних слів викликає певні труднощі, оскільки перекладач спочатку звертає увагу на відповідне інтернаціональне слово в українській мові, і часто ігнорує інші значення цього слова чи його застосування в інших контекстах. Наприклад, у сучасних перекладах часто спотворюються значення слів «практичний», «формальний» та «драматичний».

Під «хибними друзями» перекладача мають на увазі слова, переважно латинського і грецького походження, які мають схоже написання, але відмінне значення в англійській та українській мовах, наприклад:

- actual = фактичний, справжній, дійсний (\neq актуальний);
- fabric = тканина, матеріал (\neq фабрика);
- magazine = журнал (\neq магазин);
- sympathy = співпереживання, співчуття (\neq симпатія) тощо.

Питання для самоконтролю:

1. Яке визначення має термін «псевдоінтернаціональні» слова або «хибні друзі» перекладача в контексті перекладу?

2. Які основні ризики пов'язані з перекладом слів, що мають зовнішню схожість, але різне значення в різних мовах?

3. Наведіть приклади справжніх інтернаціональних слів, які виражають соціально-політичні та наукові поняття.

4. З якими труднощами може зіткнутися перекладач при спробі відтворити значення інтернаціональних слів, які мають спільне предметно-логічне значення та подібну форму в різних мовах?

5. Наведіть приклади «хибних друзів» перекладача.

Тема 12

Переклад в Україні від найдавніших часів до формування сучасних перекладацьких шкіл

Перекладна діяльність на території сучасної України має свої коріння з IX століття. У 864 році імператор Візантії Михайло III вислав грецьких монахів Кирила та Мефодія для поширення християнства серед слов'янських народів. Вони створили кириличний алфавіт та переклали релігійні тексти, включаючи Новий Заповіт, Псалтир та молитовник. Після хрещення Русі у 998 році почалася інша перекладна література, яка спрямовувалася на ознайомлення нових християн з основами релігії та її філософії.

Київська Русь мала тісні культурні зв'язки з іншими європейськими державами, і Болгарське царство було головним посередником у передачі перекладної літератури. Проте, вже в XI столітті князь Ярослав Мудрий визнав необхідність мати власні перекладені книги. Значна кількість перекладів, що датуються XI-XIII століттями, виділяє Київську Русь серед слов'янських держав та в середньовічній Європі загалом. Більшість цих перекладів стосувалися релігійної літератури, зокрема патристичних творів, гомілетичної літератури та житій святих. У цей період важливу роль відігравали переклади візантійських хронік, а також були представлені переклади творів світського характеру, такі як «Повість про Акіра Премудрого» та «Повість про Варлаама та Іоасафа».

З кінця XIII століття в історії України відзначається важливий період, пов'язаний із зменшенням важливості Києва як культурного та політичного центра слов'янського і, загалом, європейського світу. Це спричинило відтік

багатьох культурних цінностей, включаючи книги, на північні території. У той самий період відбулося формування української мови та культури, хоча церковнослов'янська мова залишилася основною мовою літератури.

Період з XIV по XVII століття можна охарактеризувати як московський період розвитку східнослов'янських земель. В цей час перекладацьке мистецтво продовжувало розвиватися, зокрема переклади релігійних творів. Перекладачі поступово набували визнання та втрачали анонімність. Видатним перекладачем цього періоду був Максим Грек, який працював над перекладами, а також робив виправлення до раніше створених перекладів, вносячи інновації, які викликали бурхливі дискусії. Цей період також відзначався важливими змінами в перекладацькій діяльності, включаючи виправлення старих перекладів та зауваження щодо лексики, ритму та інших особливостей оригіналу.

У XV столітті виникли нові редакції деяких книг Старого Заповіту та Євангелія. Протягом XVI століття з'явилися переклади ряду творів, таких як «Логіка» Авфисафа, «Таємна Таємних», «Шостикрил» і «Псалтир» Федора Жидовина. Також було здійснено переклад з німецької мови твору «Люцифарії». Переклад став важливою частиною української літератури протягом XV–XVII століть. Більшість творів перекладалися або адаптувалися з польської мови, оскільки значна частина території сучасної України входила до складу Речі Посполитої. Острозька академія, заснована князем Костянтином-Василем Острозьким у 1576 році, та Києво-Могилянська Академія, заснована в 1659 році, відігравали ключову роль як освітні заклади цього періоду.

На початку XVIII століття настає важливий перелом у розвитку перекладацької діяльності під впливом реформ Петра I. Однією з ключових змін є перехід від теологічних перекладів до світських. Реформи в економіці та політиці стимулюють розширення наукового, технічного, військового, медичного, дипломатичного та інших видів перекладу, що супроводжувалися посиленням вимог до якості перекладів. Позитивним явищем цього періоду є

підвищений інтерес до перекладів художньої літератури. Починаючи з другої половини XVIII століття та протягом XIX століття, спостерігаються подібні тенденції до тих, що відбуваються у загальноєвропейському контексті.

На цьому етапі розвитку перекладацької діяльності варто відзначити три ключові особливості. По-перше, вона приймала нові організаційні форми, зокрема створювалися професійні групи перекладачів та організації, що визначали правила та стандарти перекладу. По-друге, змінився характер перекладу, оскільки окрім класичної літератури почали перекладати багато інформативних текстів. По-третє, зросли вимоги до перекладачів, які сприяли підвищенню їхнього статусу та визнанню важливості їхньої праці для розвитку суспільства.

На початку XIX століття становище української мови та літератури почало покращуватися. Цей період відзначився формуванням літературної української мови та самої літератури, проте з посиленням тиску на українську мову спостерігалось обмеження української літератури та перекладів. У цей час розвивалася власна українська традиція літературного перекладу.

Варто згадати ім'я великого філософа Григорія Сковороди (1722–1794), автора численних поетичних та прозових перекладів здебільшого з латинської мови. Як теоретик, він чітко виділяв дві форми перекладу – «достотний» та «вільний», чи «переспів». Сковорода надавав перевагу вільному перекладу, не завжди намагався точно передати всі аспекти оригінального тексту.

Іншими важливими постатями цього періоду є Іван Котляревський (1769–1838) та Петро Гулак-Артемівський (1790–1865). Вони відомі як представники травестійного напрямку українського перекладу. «Травестія» – це один з видів гумористичної поезії, де серйозні твори переосмислюються у комічному стилі за допомогою зниженого рівня мови. «Енеїда» Котляревського та «Пісні Гараська» Гулака-Артемівського вважаються класичними прикладами травестійного перекладу, які гумористично «переодягли» серйозні теми в українську національну та вульгарну форму вираження.

В Україні інтенсивний розвиток художнього перекладу розпочався в 20-30 роках XIX століття. Лев Боровиковський, випускник Харківського університету та учень Гулака-Артемівського, відзначався як реформатор системи українського віршування та перекладач творів Пушкіна та Міцкевича. Його переклади, включаючи «Марусю», являли собою вільні переклади і відомі як переспіви, не завжди відтворюючи національну специфіку оригіналів.

У 1840-1850-х роках Тарас Шевченко займав чільне місце в історії українського художнього перекладу. У циклі «Давидові псалми», він об'єднував власні переклади з переспівами біблійних віршів, зберігаючи їх образну систему та надаючи іншого ідейного забарвлення. Шевченко також намагався надати драматичного відтінку перекладу «Слова о полку Ігоревім».

Проте в цей період українська мова та культура почали зазнавати політичного тиску та репресій, зокрема, обмежень у друкуванні творів українською мовою, що викликало обмеження можливостей розвитку майстерності художнього перекладу.

У другій половині XIX століття відбувався розквіт творчості Михайла Старицького, який працював над перекладами творів Шекспіра, сербського народного епосу, поезії.

В цей час художній переклад виконаний Старицьким став лабораторією для створення нових засобів поетичної мови та неологізмів. Пантелеймон Куліш переклав праці Шекспіра, Гете, Шиллера, Байрона, Гейне та інших, інколи використовуючи переспіви. Його переклади використовують староруську мову, утворюючи урочистий та піднесений стиль. Куліш також відзначився першим повним українським перекладом Біблії, завершеним після його смерті Іваном Пулюєм.

У XIX-XX століттях видатні українські письменники, такі як Іван Франко, Леся Українка та Павло Грабовський, активно займалися перекладацькою діяльністю. Іван Франко переклав широкий спектр творів з різних мов світу, намагаючись відтворити оригінал у єдності форми та змісту.

Водночас, він критично оцінював низький рівень перекладацтва в Україні та недостатню підготовку молоді до цієї справи.

Леся Українка славилася своїми перекладами ліричних віршів Гейне, прози Гоголя та Горького, а також творів Гомера, Данте, Байрона та інших. Павло Грабовський також робив значний внесок у перекладацьку справу, працюючи з різними мовами і старанно відтворюючи нюанси думки автора та особливості поетичної мови оригіналу.

У радянському періоді історії України, Максим Рильський був важливою постаттю українського художнього перекладу, проте його відчуженість від офіційної ідеології призвела до арешту та репресій. Інші видатні перекладачі, такі як Остап Вишня та Микола Бажан, намагалися передати найтонші нюанси оригіналів у своїх перекладах, враховуючи ритміку та фонетику поетичної мови.

Борис Тен (1897–1983) відомий своєю активністю в перекладі літературних творів з різних мов, включаючи давньогрецьку, англійську, німецьку, польську літературу. Його переклади відзначались глибоким науковим підходом до оригіналів та використанням багатьох засобів української мови.

1930-і роки призвели до трагічних подій у сфері українського перекладу, коли були втрачені багато талановитих митців, таких як Микола Зеров, Валеріан Підмогильний та інших представників «розстріляного Відродження». На жаль, це призвело до зменшення кількості перекладів з інших мов та появи практики перекладу не з оригіналів, а з російських перекладів.

У середині 1950-х - на початку 1960-х років, відбулася «відлига», яка дозволила активізувати перекладацьку діяльність. З'явилися спеціалізовані видавництва та журнали для перекладів іншомовних художніх творів. Перекладачі почали активно перекладати з інших європейських мов, а не лише російської. Григорій Кочур і Микола Лукаш стали видатними представниками української школи художнього перекладу. Кочур був засуджений і відбув

покарання у таборах, а після повернення активно підтримував молодих перекладачів. Микола Лукаш відомий як поліглот і перекладач з багатьох мов, зокрема англійської та німецької.

Питання для самоконтролю:

1. Які фактори сприяли розвитку перекладної діяльності на Київській Русі в XI-XIII століттях?
2. Які зміни відбулися в перекладацькій діяльності на території України з кінця XIII століття та до XV століття?
3. Які твори були перекладені в XVI столітті, і як це вплинуло на українську літературу?
4. Які освітні заклади грали важливу роль у розвитку перекладної діяльності в період XV-XVII століть?
5. Охарактеризуйте зміни в перекладацькій діяльності, що відбулися на початку XVIII століття під впливом реформ Петра I?
6. Які основні особливості розвитку перекладної діяльності в Україні в XVIII-XIX століттях?
7. Охарактеризуйте внесок Григорія Сковороди в український художній переклад.
8. Яким чином Тарас Шевченко вплинув на український художній переклад?
9. Які обмеження і труднощі виникали у розвитку художнього перекладу в Україні в другій половині XIX століття?
10. Назвіть основних постатей, що зробили значний внесок у розвиток українського перекладу у XIX- XX ст.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Вправа 1. Проаналізуйте визначення перекладу відомих людей. Розгляньте різні погляди на процес перекладу та розуміння його важливості у світовій культурній комунікації.

1. «Переклад — це співтворчість» (М. Рильський)
2. «Переклад – це те, що трансформує усе таким чином, що нічого не змінюється» (Гюнтер Грассе (Günter Grass))
3. «Переклад – це справа не тільки слів: це справа зробити зрозумілою культуру загалом» (Ентоні Берджес).
4. «Переклад є в найкращому випадку ехом» (Джордж Генрі Борроу)
5. «Без перекладу ми б жили в провінціях, які межують з мовчанням» (Джордж Стейнер).
6. «Те, що в книзі не можна перекласти, не є ані найкращим, ані найгіршим в ній» (Фрідріх Ніцше).
7. «Переклад – це мандрівка морем від одного берега до іншого. Іноді я вважаю себе контрабандистом: я перетинаю кордон мови зі своєю здобиччю слів, ідей, образів і метафор» (Амара Лахуз).

Вправа 2. Вставте вилучені слова у висловлювання відомих людей із запропонованого переліку у потрібній формі. Оберіть цитату про переклад, яка вам найбільше подобається та обговоріть її.

тінь, рухатися, мова, втрати, перетворювати, неточний, точний

1. «Переклад – це те, що _____ все так, що нічого не змінюється» (Гюнтер Грасс).
2. «Переклад – це _____ героїв літератури, часто забуті інструменти, які надають можливість різним культурам спілкуватись одна з одною, які дали нам зрозуміти, що всі ми, з кожної частини світу, живемо в одному світі» (Пол Остер)

3. «Переклад – це зміна та рух; література помирає, якщо залишається незмінною, якщо не має, куди _____» (Еліот Вайнбергер).

4. «Оригінал є _____ щодо перекладу» (Хорхе Луїс Борхес).

5. «Мистецтво перекладу менше полягає в знанні _____, аніж в знанні самого себе» (Нед Рорем).

6. «Не існує такого поняття як прекрасний, ідеальний або _____ переклад. Перекладач завжди намагається покращити свої знання і удосконалити свої засоби вираження; він завжди невідступно йде за фактами і словами» (Генрі Лонгфелло)

7. «Процес перекладу цікавий лише своїми _____; щоб виявити те, що вислизає, варто б іноді перекладати» (Еліас Канетті)

Вправа 3. Проаналізуйте вислови відомих людей про перекладачів, обговоріть роль перекладача у процесі перекладу. Поміркуйте, які якості мають бути притаманні успішному перекладачеві

1. «Перекладач – це працююча бджола, що носить між різними мовами й народами благословенні пахощі й запліднює ту чи іншу національну культуру» (Константін Гамсахурдіа)

2. «Перекладач – це читач, тлумачі і творець одночасно» (Біджай Кумар Даш).

3. «Західна Європа завдячує своєю цивілізацією перекладачам» (Келлі Луїс)

4. «Завдання, яке стоїть перед перекладачем, значно важче ніж те, що стоїть перед автором оригіналу» (Теодор Сейворі)

5. «Перекладачі живуть за рахунок відмінностей між мовами, у той же час працюючи над стиранням цих відмінностей» (Едмонд Кері)

6. «Слова подорожують світами. Перекладачі керують їздою» (Анна Русконі).

7. «Переклад має бути розумовою діяльністю, яка збагачує перекладача, і після закінчення роботи над текстом він має ставати іншою людиною» (Даніло Ногуйра)

8. «Перекладач – це читач, тлумач і творець одночасно» (Біджай Кумар Даси).

9. «Перекладач, як і свідок перед судом, має підняти свою праву руку і дати клятву «говорити правду, тільки правду і нічого окрім правди» (Пітер Ньюмарк).

Вправа 4. Прочитайте та обговоріть цитату українського перекладача Максима Стріхи. Знайдіть додаткову інформацію про українську школу перекладу та її представників, підготуйте коротку доповідь.

Кращі твори національних літературі що ввійшли до скарбниці світової культури, стають доступними завдяки перекладам. Українська школа перекладу «є доконаним фактом — як одне із найцінніших надбань нашої національної культури».

Вправа 5. Перегляньте відео «Українські перекладачі-герої: 5 дивовижних постатей в історії». Підготуйте повідомлення чи презентацію про здобутки українських перекладачів.

<https://www.youtube.com/watch?v=qwk9i2AAP9o>

Вправа 6. Установіть відповідність між фото та прізвищем відомих українських перекладачів, охарактеризуйте їхні постаті.

Григорій Кочур, Микола Лукаш, Микола Бажан, Олег Король, Пантелеймон Куліш, Максим Стріха, Андрій Содомора, Микола Зеров, Максим Рильський

1.	2.	3.
		
4.	5.	6.
		
7.	8.	9.
		

Вправа 7. Установіть відповідність між перекладачем та здійсненими ним перекладами

1) Микола Лукаш	а) Гомерівські гімни, переклад трагедії Софокла «Цар Едіп», «Сапфо і Алкей», «Піндар і Менандр», збірка «Старе золото», твори римських поетів Горація і Вергілія
2) Максим Рильський	б) Переклав майже всього Шекспіра, Гете, Джорджа Байрона, зокрема поеми «Паломництво Чайльд Гарольда», «Дон-Жуан», балади А. Міцкевича «Русалка», «Химери», «Чумацькі діти».
3) Іван Франко	в) «Фауста» Гете, «Дон Кіхот» Мігеля Сервантеса, «Декамерон» Джованні Боккаччо, «Пані Боварі» Гюстава Флобера, поезії Бернса та Гейне, Шиллера й Верлена, Рільке, Гюго, Міцкевича.
4) Пантелеймон Куліш	г) Переклав українською мовою латинські вірші Стефана Яворського та Григорія Сковороди, твори французьких «парнасів» Леконта де Ліля, Ередіа й таких різних представників літератур романо-германського світу як Ронсар, Дю

	Белле, Беранже, Бодлер, Верхарн, Байрон, Петрарка та ін.
5) Микола Зеров	е) «Пан Тадеуш» та лірика Міцкевича, «Орлеанська дівка» Вольтера, «Мистецтво поетичне» Буало, «Король Лір» та «Дванадцята ніч» Шекспіра, «Мізантроп» Мольєра, твори Гете, Гейне.

Вправа 8. Відновіть текст визначення загальної теорії перекладу. Скористайтесь запропонованими словами у потрібній формі:

закономірності, відповідність, регулятивні, частковий, галузь

Загальна теорія перекладу – це наукова _____, що вивчає структуру перекладу та його загальні _____ за допомогою різних методів і прийомів. Зазвичай вона протиставляється _____ теоріям перекладу, які, в свою чергу, поділяються на дві основні групи. Перша з них досліджує закономірності _____ між конкретними мовами та _____ засоби переходу від однієї конкретної мови (мови А) до іншої конкретної мови (мови Б), і навпаки.

Вправа 9. Встановіть, які дефініції відповідають вузькому та широкому розумінню перекладу

1. Діяльність, яка полягає у перетворенні інформації із мови оригіналу на текст мовою перекладу.

2. Процес, під час якого відбувається виконання перекладу та створюється перекладений текст.

3. Результат перекладу, який може бути усним або письмовим текстом, включаючи окремі фрагменти, такі як абзаци, речення та фрази.

4. Сукупність навчальних дисциплін, які досліджують аспекти перекладу, включаючи техніки виконання, види, способи, жанри, аналіз тексту та інші аспекти перекладацької діяльності.

5. Відтворення одиниць мови оригіналу у вигляді тексту мовою перекладу, що виконується усно або письмово.

6. Переклад є значущим методом пізнавальної діяльності, під час якого відбувається переміщення текстів, смислів та концепцій з одного культурного контексту до іншого.

Вправа 10. Прочитайте уривок наукового тексту, наведіть ключові слова, вжиті у ньому. Запропонуйте власне розуміння перекладу

«Переклад визначається як один з видів мовної діяльності, що зводиться до процесу передачі думок, висловлених однією мовою засобами іншої. Це процес взаємодії двох мов. А якщо це так, то цей вид практичної діяльності спирається на лінгвістичний субстрат. Переклад – це розумова діяльність, процес передачі змісту, висловленого однією мовою, засобами іншої мови та результат цього процесу. Переклад викликаний суспільною необхідністю процес і результат передачі інформації (змісту), вираженої в письмовому або усному тексті однією мовою, за допомогою еквівалентного (адекватного) тексту іншою мовою» (Володіна, 2017, с. 12)

Вправа 11. Установіть відповідність між термінами та їхніми визначеннями

1. Послідовний переклад	а) переклад у медичних та адміністративних закладах.
2. Синхронний переклад	б) ситуація, коли один і той самий перекладач перекладає всі виступи і з іноземної мови на рідну, і з рідної на іноземну

3. Переклад з аркушу	с) вид перекладу, під час якого перекладач перекладає на слух 1-2 фрази або дещо більший фрагмент усного тексту, який вимовляє учасник бесіди, причому одразу після того, як ці декілька фраз було вимовлено.
4. Машинний переклад	d) вид перекладу, коли перекладачеві необхідно без підготовки (або з дуже незначним періодом підготовки у декілька хвилин), перекласти писемний текст вголос, ніби зчитуючи його з аркушу.
5. Односторонній переклад	е) переклад, здійснений тільки в одному напрямку, тобто з однієї мови на будь-яку іншу мову.
6. Двосторонній переклад	f) технологія перекладу текстів комп'ютерною програмою з однієї мови на іншу.
7. Комунальний переклад	g) вид перекладу, під час якого текст перекладається майже одночасно з його виголошенням (з невеликим відставанням). Оскільки він потребує від перекладача вміння одночасно слухати, розуміти, перекладати і говорити, цей вид перекладу вважається найскладнішим.

Вправа 12. Доберіть правильне продовження визначення поданих перекладацьких термінів

1. Поморфемний переклад – це

а) переклад, який здійснений на рівні окремих речень або абзаців, перекладених послідовно одне за іншим;

б) переклад, виконаний на рівні окремих речень або фраз, перекладених послідовно одне за іншим;

в) переклад, виконаний на рівні окремих морфем не звертаючи уваги на їхні структурні зв'язки;

2. Літерний переклад – це

а) переклад з будь-якої штучної мови на іншу штучну мову;

б) переклад, виконаний на рівні окремих слів не звертаючи уваги на смислові, синтаксичні і стилістичні зв'язки між словами;

в) переклад – переклад, виконаний за допомогою комп'ютерної програми.

3. Фразовий переклад – це

а) переклад, виконаний на рівні окремих речень або фраз, перекладених послідовно одне за іншим;

б) переклад – переклад, виконаний за допомогою комп'ютерної програми;

в) переклад, виконаний на рівні окремих слів не звертаючи уваги на смислові, синтаксичні і стилістичні зв'язки між словами;

4. Абзацно-фразовий переклад – це

а) переклад тексту одного жанру функціонального стилю в інший жанр функціонального стилю;

б) переклад, який здійснений на рівні окремих речень або абзаців, перекладених послідовно одне за іншим;

в) переклад цілого тексту, не виділяючи окремі слова, речення або абзаци в окремі одиниці перекладу.

5. Суцільно текстовий переклад – це

- а) переклад, виконаний автором оригінального тексту;
- б) переклад з використанням значної частки традиційної (чи машинної) переробки тексту;
- в) переклад цілого тексту, не виділяючи окремі слова, речення або абзаци в окремі одиниці перекладу.

Вправа 13. Установіть відповідність між термінами та їхніми визначеннями

1) письмовий переклад писемного тексту	а) переклад письмового тексту, виконаний в усній формі
2) письмовий переклад усного тексту	б) переклад, що відтворює основну інформацію оригіналу з можливими відхиленнями – додаваннями, пропусками і т. п.; здійснюється на рівні тексту, тому для нього категорії еквівалентності мовних одиниць виявляються не релевантними
3) усний переклад усного тексту	с) переклад офіційного документа, що має однакову юридичну чинність з оригіналом; відповідно до міжнародного права текст умови може бути зробленим і прийнятим на одній мові, але його автентичність встановлюється на двох і більше мовах
4) усний переклад письмового тексту	д) переклад письмового тексту, виконаний у писемній формі

5) вільний переклад	е) переклад, відповідність якого оригіналу підтверджується юридичне
6) інтерпретація	ф) переклад усного тексту, виконаний у писемній формі
7) автентичний переклад	г) від перекладу, що базується на звертанні до немовних видів діяльності, на відміну від власне перекладу, здійсненого за заданими правилами переходу від засобів вираження, що належать іншій мовній системі
8) завірений переклад	h) переклад усного тексту, виконаний в усній формі

Вправа 14. Порівняйте дві версії машинного перекладу, виконані за допомогою Google Translate та DeepL. Виконайте власний переклад. Які правки ви внесли?

Due to the globalization trend and knowledge boost in the second millennium, multi-lingual translation has become a noteworthy issue. For the purposes of learning knowledge in academic fields, Machine Translation (MT) should be noticed not only academically but also practically. MT should be informed to the translating learners because it is a valuable approach to apply by professional translators for diverse professional fields. For learning translating skills and finding a way to learn and teach through bi-lingual/multilingual translating functions in software, machine translation is an ideal approach that translation trainers, translation learners, and professional translators should be familiar with. In fact, theories for machine translation and computer assistance had been highly valued by many scholars. (e.g., Hutchines, 2003; Thriveni, 2002)

(Lin, 2009, p. 133)

Google Translate	DeepL
<p>Через тенденцію глобалізації та зростання знань у другому тисячолітті багатомовний переклад став проблемою, яка заслуговує на увагу. Для цілей вивчення знань в академічних галузях, машинний переклад (МТ) має бути помічений не лише академічно, але й практично. МТ слід поінформувати тих, хто вивчає переклад, оскільки це цінний підхід для застосування професійними перекладачами для різноманітних професійних сфер. Для вивчення навичок перекладу та пошуку способу навчання та навчання за допомогою функцій дво-/багатомовного перекладу в програмному забезпеченні машинний переклад є ідеальним підходом, з яким повинні бути знайомі інструктори з перекладу, ті, хто вивчає переклад, і професійні перекладачі. Фактично, багато вчених високо цінували теорії машинного перекладу та комп'ютерної допомоги. (наприклад, Hutchines, 2003; Thriveni, 2002)</p>	<p>У зв'язку з тенденцією глобалізації та збільшенням обсягу знань у другому тисячолітті, багатомовний переклад став актуальною проблемою. З метою засвоєння знань в академічних галузях слід звернути увагу на машинний переклад (МП) не лише з академічної, але й з практичної точки зору. Студенти-перекладачі повинні бути поінформовані про машинний переклад, оскільки він є цінним підходом, який застосовують професійні перекладачі в різних професійних сферах. Для навчання перекладацьким навичкам і пошуку способу навчання та викладання за допомогою двомовних/багатомовних функцій перекладу в програмному забезпеченні машинний переклад є ідеальним підходом, з яким повинні бути ознайомлені викладачі перекладу, ті, хто навчається, і професійні перекладачі. Теорії машинного перекладу та комп'ютерної допомоги високо цінувалися багатьма вченими. (наприклад, Hutchines, 2003; Thriveni, 2002)</p>

Вправа 15. Відновіть текст визначення еквівалентності перекладу. Скористайтесь запропонованими словами у потрібній формі: зміст, межа, еквівалентність, збереження, спільність, смислова, повний, текст

«Еквівалентність перекладу – спільність 1) _____ (смислова близькість) оригіналу і перекладу. Одне з головних завдань перекладача полягає в максимально 2) _____ передачі змісту оригіналу. Як правило, фактична 3) _____ змісту оригіналу і перекладу досить значна. Слід розрізнити потенціальну 4) _____, тобто максимальну спільність змісту двох різномовних текстів, яка допускається несхожістю різних мов, і перекладацьку еквівалентність – реальну смислову близькість 5) _____ оригіналу і перекладу, яка досягається перекладачем у процесі перекладу. 6) _____ перекладацької еквівалентності є максимально можливий ступінь 7) _____ змісту оригіналу при перекладі, але в кожному окремому перекладі максимальна 8) _____ близькість до оригіналу досягається різною мірою» (Мацегора, 2023, с. 60).

Вправа 16. Перегляньте відео “Олекса Негребецький про переклади іншомовних фільмів українською” (<https://www.youtube.com/watch?v=o7bmPske6-s>). Дайте відповіді на запитання.

1. Що становить найважливіший культурний досягнення впродовж цього тисячоліття?
2. Які обмеження характеризують мову перекладів в кінотеатрах?
3. В чому суть явища гіперпуризму у перекладі?
4. Яким чином працювали перекладачі 20 років тому? Які труднощі їм доводилося подолати?
5. Як держава підтримувала переклад фільмів українською мовою?
6. У чому зацікавлені телекомпанії, які транслюють російськомовні серіали замість українських?
7. Чи потрібні редактори видавництвам і кінотеатрам?

8. Чому важливо добре розуміти мову, якою здійснюється переклад?
9. Який революційний злам відбувся в Голлівуді?

Вправа 17. Потренуйте швидкість та чіткість мовлення

а) українською мовою:

«Боронила борона по боронованому полю».

«Був собі цебер, та переполуцебрився на полуцебреньта. Був собі паламар, його діти паламаренята перепаламарилися».

«Не клюй, курко, крупку, не кури, котику, люльку».

«Їхала Хима з Єрусалима новою таратайкою. Таратайка скрегоче, Хима їсти хоче».

«Летів горобець через безверхий хлівець, вхопив гороху без червотоку, без червоточини, без червоточини».

б) англійською мовою:

“I scream, you scream, we all scream for ice cream”.

“I saw a kitten eating chicken in the kitchen”.

“She sells seashells by the seashore”.

“Which wristwatches are Swiss wristwatches?”

“The thatcher from Thatchwood went to Thatchets for thatching. If the thatcher from Thatchwood went to Thatchets for thatching where is the thatching the thatcher from Thatchwood has thatched?”

Вправа 18. Потренуйте пам'ять і повторюйте речення за співрозмовником (викладачем), не заглядаючи в текст.

а) українською мовою:

Суспільство України є важливою рушійною силою.

Активне громадянське суспільство України є важливою рушійною силою.

Активне громадянське суспільство України є важливою рушійною силою просування зелених реформ.

Активне громадянське суспільство України є важливою рушійною силою просування зелених реформ на рівні Європейського Союзу.

Активне громадянське суспільство України, що працює у сфері довкілля і зміни клімату, є важливою рушійною силою просування зелених реформ на рівні Європейського Союзу.

Активне громадянське суспільство України, що працює у сфері довкілля і зміни клімату, є важливою рушійною силою просування зелених реформ на рівні Європейського Союзу.

б) англійською мовою:

Mr. Blair remains optimistic.

Mr. Blair remains optimistic about holding a referendum.

Mr. Blair remains optimistic about holding a referendum prior to the general election.

Mr. Blair remains optimistic about holding a referendum prior to the upcoming general election.

Mr. Blair, with a strong determination, remains optimistic about holding a referendum prior to the upcoming general election.

Mr. Blair, with a strong determination to lead Britain, remains optimistic about holding a referendum prior to the upcoming general election.

Mr. Blair, with a strong determination to lead Britain into the Euro zone, remains optimistic about holding a referendum prior to the upcoming general election.

Вправа 19. Прослухайте текст, прочитаний викладачем або студентом, роблячи нотатки. Складіть резюме українською мовою, використовуючи свої нотатки:

As OpenAI's ChatGPT gains popularity among workers for its utility in tasks like content aggregation and technical work, many companies are grappling with how to control its use in the workplace. Concerns range from data leakage to the inadvertent training of AI models with sensitive information. Some workers have

become reliant on these generative AI tools, finding them invaluable for various tasks, including research, content creation, and coding.

However, employees who appreciate these tools often resort to discreet backchannel usage, even when their companies have not explicitly banned them. In a study conducted in February 2023, 68% of respondents who used AI at work admitted they did not disclose their usage to their superiors. The absence of established norms around AI can make workers hesitant to reveal their reliance on these tools, fearing it might be interpreted as a lack of competence in their job.

To keep their AI use under the radar, employees are sharing strategies in online forums and communities. They employ techniques such as integrating AI tools into native apps that appear work-related or using privacy screens to obscure their activities. Meanwhile, companies are increasingly considering or implementing bans on generative AI tools in the workplace, with the aim of protecting sensitive data.

However, some experts warn that long-term bans may frustrate employees and lead them to seek out workplaces that embrace AI tools. This suggests that AI tools are poised to become an integral part of the employee experience, and companies that implement such bans without a clear vision for AI adoption may face challenges in retaining talent.

In the face of potential bans, some employees are already seeking alternatives, such as using other generative AI tools like Perplexity. These tools offer real-time information and sources, making them highly valuable for tasks requiring up-to-date knowledge. While they may need to keep their usage discreet, many employees are willing to go to great lengths to maintain their competitive edge and access to these AI resources (Джерело: BBC Worklife)

Вправа 20. Виберіть варіантний відповідник під час перекладу

1. Advance of science, advance of the army. 2. A blind cat, a blind attack. 3. To launch a rocket, to launch a ship, to launch an attack, to launch a product. 4.

Waves travel. The train travels. A man travels. 5. To put off; to put on; to put over; to put through. 6. Hearty eater; hearty welcome.

Вправа 21. Виділіть у поданому тексті одиниці, які потрібно перекласти за допомогою граматичних трансформацій заміни, додавання, вилучення тощо та перекладіть текст.

Indigenous communities with deep connections to their natural environments are increasingly collaborating with scientists to document their observations of environmental changes. These communities, who rely on their knowledge of the land for survival, hold invaluable insights into climate change's local effects, providing scientists with essential data beyond what traditional climate science methods can capture.

For example, the Anishinaabe people have shared their observations with anthropologists and climate researchers, revealing decades of recorded environmental changes in the Upper Great Lakes region, including hotter summers, drier springs, and shifts in vegetation and animal behavior. Their observations have highlighted the impacts of anthropogenic climate change on their communities, long before it became a public concern.

Researchers are recognizing the significance of indigenous knowledge and values in addressing environmental challenges. Indigenous communities' unique, hyper-local data, collected in their own languages, complements satellite and meteorological data, providing a more holistic understanding of climate change's consequences. The data include granular information about factors like wind speed, temperature, and animal behavior.

In addition to advancing climate science, this collaboration helps address social justice issues and climate justice. Indigenous communities often experience disproportionate impacts from environmental changes, affecting their health and well-being. Standardizing the collection of indigenous knowledge may facilitate its integration into climate research and international efforts to address climate change.

These collaborations are also preserving indigenous culture and traditions, which are threatened by climate change. Many indigenous peoples are witnessing the disappearance of their way of life as they struggle to adapt to a changing environment. The passing down of traditional knowledge and practices becomes increasingly challenging, emphasizing the importance of documenting these changes and taking appropriate action.

In summary, the collaboration between scientists and indigenous communities is yielding essential data on climate change's local effects, emphasizing climate justice, cultural preservation, and improved understanding of environmental changes at a granular level. It underscores the value of traditional knowledge in addressing contemporary environmental challenges. (Джерело: *Climate scientists are working with indigenous tribes*, BBC Future Planet)

Вправа 22. Виділіть у поданому тексті одиниці, які потрібно перекласти за допомогою лексичних трансформацій транскодування, конкретизації, генералізації, смислового розвитку тощо та перекладіть текст.

The backlash against single-use plastics has led to the rise of alternatives like paper, metal, glass, and plant-based straws. However, the choice between these alternatives is not as straightforward as it may seem. Paper straws, for instance, have gained popularity as a more environmentally friendly option, but recent research has raised concerns about their sustainability. A study conducted by the University of Antwerp found that paper straws, as well as bamboo straws, contain higher levels of “forever chemicals” known as PFAS (per- and polyfluoroalkyl substances) compared to plastic straws. PFAS can persist in the environment for decades and pose health and environmental risks.

While plastic straws have drawn significant attention for their environmental impact, they make up only a small fraction of the total plastic waste in the environment. Other sources of plastic pollution, such as fishing nets, contribute more significantly to the problem. Plastic straws have become a symbol of individual

choices affecting the environment, helping raise awareness about plastic pollution and leading to actions like plastic straw bans.

Although plastic straws may have a lower environmental impact than alternatives like paper or metal straws when considering their entire lifecycle, they often end up in landfills or incinerated rather than causing significant greenhouse gas emissions. Reusable non-plastic straws, like metal, glass, or bamboo, are a better option for those who need straws, but they also have their environmental considerations.

In summary, choosing a sustainable straw alternative is more complex than it appears. While experts suggest refusing straws whenever possible, it's crucial to consider the environmental impact of different straw types and their lifecycle. Ultimately, the best choice depends on individual circumstances and the specific environmental factors that matter most to each person. (Джерело: *Plastic or paper? The truth about drinking straws*, BBC)

Вправа 23. Визначте, яке значення багатозначних слів найбільш актуальне у поданих реченнях. Чи можуть бути еквіваленти, запропоновані у словнику, бути використані у перекладі? Якщо ні, запропонуйте ваш власний варіант.

1. He is credited with civilizing the **treatment** of people with mental illnesses.
2. The city's most marketable tourist **site** has something of a classical air about it.
3. He had an engagingly boyish **air** about him, and Burl took a liking to him.
4. I skittered off toward the door to the stage, because that was the easiest **direction**.
5. In the **interval** a couple had brought sandwiches wrapped up in a tea towel that they ate while sitting on a bench on the balcony outside.
6. They gathered in a small conference room surrounded by a **couple** of aides and divided up who would take which questions.

7. Once your army has crossed the **border**, it is advisable to burn your boats and bridges. This makes it evident to everyone that there is no longing for home, fostering a commitment to moving forward without retreat.

8. This can make identifying the border difficult for those unfamiliar with landmarks known to locals as the crossing **point**.

9. The report and questionnaire is printed in connection with the **minutes** of the Executive Board.

10. But have the awards, accolades and huge financial rewards diminished his **drive** and determination in any way?

Вправа 24. Поясніть контекстуальне значення виділених слів та запропонуйте їх українські відповідники

1. Naturally, there's a well-equipped gym and a superb health and beauty salon offering manicures, **facials**, saunas, and full-body massages.

2. The stories have been told and retold where **old-timers** gather together to reminisce about others days.

3. Results showed the syllables that were infrequent and ill-formed, as determined by their linguistic structure, were harder for people **to process**.

4. Cheap tracts and single sheet broadsides fed an apparently insatiable popular **appetite** for novelty, sensation and titillation.

5. He talks to the musician about growing up in a house resonant with music, about his early **struggles**, and about how music can make people weep.

6. Many Democratic voters have **nursed** feelings of anger and disenfranchisement for the past four years.

7. This dedication came not through ambition, or from a search for glory, but through his real generosity of **spirit**, through love.

8. In fact, he has always been a zealous friend and **advocate** of popular education.

9. If I thought of it at all, it was as the **agent** of a necessity which I could not countervail.

10. Councilors agreed to send the letter at the January meeting of the local authority after giving the **proposal** a firm thumbs down.

Вправа 25. Перекладіть українською, використовуючи підказки в дужках

Are Halloween pumpkins a future superfood?

Pumpkins, typically associated with Halloween, offer significant nutritional and agricultural potential beyond their seasonal decoration. These hardy (витривалий), drought-tolerant crops (посухостійка культура) have gained recognition for their contributions to combating water scarcity, economic insecurity, and malnourishment (недоїдання), especially in regions like Bangladesh, where pumpkins are being cultivated on river-eroded, silt-covered (замулений) lands. Projects like “Pumpkins against Poverty” have evolved into profitable enterprises (прибуткові підприємства), providing economic opportunities and exporting pumpkins to various countries. These crops are well-suited for water-stressed areas (регіони з дефіцитом води) due to their drought tolerance. Researchers are also working on developing more drought-resistant pumpkin varieties (сорти).

Pumpkins are not only beneficial for agriculture but also offer numerous nutritional advantages. They are rich in antioxidants, vitamins, and minerals, making them a valuable food source in regions with nutritional challenges (недостатнє харчування). The crop versatility (універсальність), long shelf life (термін зберігання), and minimal waste make it an attractive option for regions with limited infrastructure. Despite some challenges, such as insect pests (комахи-шкідники), the benefits of cultivating pumpkins outweigh the difficulties.

As a versatile, nutrient-rich, and drought-tolerant crop, pumpkins hold great potential (великий потенціал) as a superfood for addressing food security (продовольча стабільність) and nutrition challenges, especially in regions affected by climate change and water scarcity (дефіцит води). (Джерело: *Are Halloween pumpkins a future superfood?* BBC Future Planet)

Вправа 26. Перекладіть англійською, використовуючи еквіваленти в дужках

«Вівцю (ewe, sheep) Фіону, яку нарекли (to nickname, call, name, dub) «найсамотнішою вівцею» Великої Британії, врятували зі скелі після того, як вона понад два роки прожила біля підніжжя Шотландського нагір'я.

Уперше вівцю помітили (to spot) біля підніжжя крутої скелі в Шотландії два роки тому. А минулого місяця весляр (a rower, kayaker) сфотографував її знову, і було видно, що вівця досі залишається заблокованою (trapped) на скелі. Тяжке становище (predicament, plight) вівці потрапило в заголовки газет (make headlines), а онлайн-петиція про її порятунок зібрала тисячі підписів.

Фермер, до стада (flock) якого вона колись належала, намагався забрати її ще давно. Але побачив, що не може зробити це, не наражаючи на небезпеку (to endanger) себе чи своїх працівників. Зранку 4 листопада команда з п'яти фермерів успішно спустилася по скелястому яру (rocky ravine, gully) за допомогою лебідки (winch) й зуміла витягти вівцю з віддаленого (remote) побережжя.

Але незабаром у британському суспільстві виникла суперечка, коли зоозахисники розкритикували плани передати вівцю в контактний зоопарк (petting zoo, contact zoo), оскільки, за їхніми словами, тварину там експлуатуватимуть заради грошей і вона стане «видовищем». Активісти натомість вимагають відправити вівцю до заповідника (nature reserve, sanctuary).

Водночас співробітники зоопарку (zoo staff) обіцяють забезпечити вівці «п'ятизіркове помешкання» і знайти для неї «чудових друзів». Кажуть, що планували помістити Фіону в один загін (pen) до інших овець, знайомлячи її з тваринами повільно та під наглядом (supervision) ветеринара.

Попри самотній спосіб життя в останні роки, Фіона добре харчується (well-fed) — навіть має трохи зайву вагу — і перебуває в хорошому стані». (Джерело: «Найсамотнішу вівцю» Великої Британії врятували зі скелі, де вона жила 2 роки, Hromadske.ua)

Вправа 27. Вправа на двосторонній переклад інтерв'ю. Перекладіть наведене нижче інтерв'ю, не роблячи нотаток:

KATHERINE LANGFORD: Які найкращі моменти у вашій кар'єрі виконавця у 2018 році?

SELENA GOMEZ: I feel like it's become a much safer place to express your concerns or even just to have the right to say, you know, "I'm not sure I feel comfortable in this environment." On a personal level, having done this since I was seven, it's probably the most comfortable I've ever felt.

KL: Ви стали відомою в ранньому підлітковому віці. Чи відчуваєте ви, що щось втратили?

SG: I used to think about that a lot, but now I'm grateful for where I am. I value my privacy and understand how the system works, which makes me more fearless. It's a small price to pay for the life I have.

KL: Ми робимо інтерв'ю для Harper's Bazaar, тож маємо поговорити про моду. Ви любителька взуття чи сумок?

SG: Both, always. I absolutely love cool shoes. I always felt like what I wore didn't matter unless I had a cool pair of shoes to go with it.

KL: Якою була ваша перша вагома модна покупка?

SG: I purchased a Louis Vuitton laptop bag shortly after receiving my first substantial independent payment. I recall feeling nervous about keeping it in pristine condition and pretending to be a young businesswoman who required it for her essential items, even though I mainly used it for my lip gloss and laptop.

KL: Ви стали справжньою модницею. Як би ви описали свій особистий стиль?

SG: Casual, even when not working out.

KL: Ви, звісно, беззаперечна королева Інстаграму. Як ви розмежуєте публічний і особистий образи Селени?

SG: My relationship with Instagram is quite intricate. It provides me with a platform to express myself and share my thoughts amidst the noise of people attempting to tell my story. It allows me to post content that addresses numerous

stories, which many find interesting but often lack truth. Instagram empowers me by letting me share my voice and my truth. However, I'm concerned about the excessive importance young people, like myself, place on social media. While it's a powerful platform, it has also created a distorted view of what truly matters.

KL: Що для вас типовий суботній вечір?

SG: It depends on my mood. I spend time with my sister or friends. I prefer nice restaurants or even Chili's. I love dancing with my friends.

KL: Наскільки важливим для вас є ваше мексиканське походження?

SG: Extremely important. I wish I knew more Spanish. I've seen the impact of representation, especially for Latin women like me.

KL: Хто для вас є найбільшим прикладом для наслідування?

SG: Meryl Streep for her elegance and Grace VanderWaal for her wisdom. I also admire Amal Clooney for her advocacy.

KL: Якби ви могли помінятися місцями з актрисою з минулого, хто б це був?

SG: Audrey Hepburn or Molly Ringwald in the '80s. They were both amazing in their own ways.

KL: Чи думаєте ви, що наступний буде кращим за попередній?

SG: Yes, I believe it will be better for me. I prioritize my health and well-being, acknowledging my battles with depression and anxiety. My next album is in the making, and I want to be intentional with my choices. (Джерело: *Selena Gomez's Wild Ride*, Harper's Bazaar)

Вправа 28. Відновіть текст визначення реалії у перекладі. Скористайтесь запропонованими словами у потрібній формі: безеквівалентність, матеріальна, реалія, поняття, носій, відповідник, самосвідомість, національність

«Реалії – це предмети _____ культури, які характерні для того чи іншого народу, _____ чи общини та виражають національну _____ і колорит. В лінгвістиці і перекладознавстві реаліями називають слова та

вирази, які позначають ці предмети. Причиною _____ цих лексичних одиниць є відсутність у практичному досвіді _____ мови перекладу предметів та явищ, а разом з цим, і _____, які означають ці слова. Так, наприклад, більшості україномовних не відомі такі поняття, як *primaries* (попередні вибори, які визначають кандидатів у президенти від двох основних політичних партій у США). В свою чергу, мало кому із іноземців відомо, що таке *гетьман*, *макітра*, *жупан*, тощо. Не мають _____ у багатьох мовах назви грошових одиниць, назви _____ фізичної географії, тощо» (Мацегора, 2023, с. 74).

Вправа 29. Класифікуйте наведені нижче лексеми за групами географічних, етнографічних, культурних, етнічних та суспільно-політичних реалій. Запропонуйте їхні відповідники в українській мові

Boxing Day, Brexit, cab, Campbell's Soup, campus, cheesecake, constable, Covent Garden, dollar, Downing Street, earl, Federal Reserve, hamburger, Homeland Security, jeans, McDonald's, Oval Cabinet, peanut butter, Salvation Army, sheriff, sir, skyscraper, The Beatles, The New York Times, The Wall Street Journal, whiskey, Yellow Pages

Вправа 30. Наведіть англійські відповідники для наведених нижче одиниць української національно-специфічної лексики. Обґрунтуйте способи їхнього перекладу

Бандура, вареники, Верховна Рада, веснянки, вишиванка, галушки, гетьман, гопак, гривня, гуцул, козак, кожух, крашанка, куліш, кутя, мазанка, область, пан, панночка, писанка, піч, рушник, січові стрільці, скриня, свитка, світлиця, трембіта, тризуб, узвар, хустка, шляхта

Вправа 31. Перекладіть подані нижче речення, звертаючи особливу увагу на відтворення реалій українською мовою

1. The door to the room opened and an old gentleman, white-haired, ruddy-cheeked, elegantly dressed, invited him to enter. 2. He is unresolved whether to buy it or to spend the extra shilling on his dinner. 3. If you want to really know London, don't stop at the Tower of London with its gloomy turrets and Crown Jewels. 4. Finally, the roasted whole boneless quail, plumped with black pudding and puy lentils, proved hardest to resist. 5. Not since the Pilgrim Fathers boarded a cruise ship for new lives in the redskin-ridden plains of America has such wanderlust fevered the British brain. 6. On the end of the string was a basket, and in it three bottles of ginger ale. 7. He attended the grammar school of bishop Auckland for a short time, but a large portion of his boyhood was spent in Westmorland. 8. These buildings originate from the 16th century and are still used by the Knights, who represent the Order of the Garter each Sunday. 9. More recently PepsiCo said it would remove aspartame, an artificial sweetener, from Diet Pepsi sold in America. 10. The House of Representatives is also currently deliberating a bill on special autonomy, which is expected to provide another peaceful solution.

Вправа 32. Проаналізуйте інтернаціональні фразеологізми, розподіліть їх за походженням на такі групи: 1) грецька або інша міфологія; 2) антична історія або література; 3) Біблія або твори на біблійний сюжет; 4) сучасні літературні або історичні джерела. Поясніть значення одиниць, наведіть їхні українські абсолютні/повні еквіваленти

Achilles' heel; a labour of Sisyphus; Aladdin's lamp; an ass in a lion's skin; Augean stables; between Scilla and Charybdis; Cassandra warning; finita la commedia; Hercules' Pillars; I came, I saw, I conquered; the almighty dollar; the fair sex; the game is worth the candle; the massacre (slaughter) of innocents; the thirty pieces of silver; time is money; to cast pearls before swine; to cast the first stone at one; to pull the chestnuts out of the fire; vanity fair

Вправа 33. Перекладіть речення з фразеологізмами, підбравши до них українські абсолютні/повні еквіваленти

1. The subsequent caprice of this conceited, imaginative, and eccentric individual was to demonstrate the feasibility of constructing the **Trojan horse**. 2. Our career has been a constant **crossing of the Rubicon** in a metaphorical way of speaking. 3. But now **the die is cast**, and said brutal dictators and corrupt monarchs no longer have the ability to stop the future. 4. Both men were pivotal figures in **the golden age** of the Hollywood studio system. 5. With all his team-mates looking around like **lost sheep**, the captain decided to do his duty. 6. There are many instances in the community of young people who have come back, like the **prodigal son**, to loving fathers. 7. He was a **self-made man** and was conscious that he had done a good job. 8. I want to warn against **the fifth column** here that tries to corrode our way of life. 9. Eventually, many other middle-income countries will have their **place in the sun**, potentially at the expense of the entire continent. 10. Let me also take refuge in it and say that without genuine democracy this nation will always remain a **banana republic**.

Вправа 34. Доберіть англійські абсолютні еквіваленти для наведених нижче українських фразеологізмів

блакитна кров; блудний син; воювати з вітряками; Дантове пекло; десять заповідей; заблудла вівця; залізна завіса; застереження Кассандри (застереження, на які не звертають уваги, але які збуваються); золотий вік (золоті часи); золотий телець/ідол; жеребок кинуто (рішення прийнято); мій дім – моя фортеця; першим кинути у когось каменем; місце під сонцем; після нас хоч потоп; прекрасна стаття; не все гаразд у Данському королівстві; ніколи не відкладай на завтра те, що можна зробити сьогодні.

Вправа 35. Класифікуйте наведені нижче близькі еквіваленти на групи відповідно до: а) змін у структурі відповідника мови перекладу; б) вилучення або включення певних компонентів у мові перекладу; в) заміни образу фразеологізму чи ідіоматичного виразу мови оригіналу на інший; г) спрощення або розширення ознак, притаманних ідіоматичному

виразу мови оригіналу; д) додавання певних ознак до оригінального виразу

as busy as a bee – працюватий, мов бджола; as pale as paper – блідий мов стіна; a voice in the wilderness – глас волаючого в пустелі; baker's/printer's dozen – чортова дюжина; bate one's hope – облишити надію; bathe in blood – тонути у крові; golden opportunity – чудова можливість; to shed crocodile's tears – плакати крокодилячими слізьми

Вправа 36. Встановіть відповідність між англійськими фразеологізмами/ідіомами та їхніми українськими перекладами.

Визначте спосіб їх перекладу

1. a crooked stick throws a crooked shadow	a) як спарився на молоці, тоді й на сироватку дмухатимеш
2. like mistress, like maid	b) нікчема, йолоп
3. Pandora's box	c) у семи няньок дитя без носа
4. poor fish	d) вдаватися до ризикованих дій
5. to be finger and thumb	e) раз на тисячу років
6. to shoot Niagara	f) який Сава, така й слава
7. too many cooks will spoil the broth	g) скринька Пандори/ Пандорина скриня
8. once bitten, twice shy	h) водою не розлити
9. once in a blue moon	i) яблуко від яблуні недалеко падає
10. new lords, new laws	j) нова мітла чисто мете

Вправа 37. Перекладіть речення, звертаючи увагу на правильний вибір способу відтворення фразеологізмів англійською мовою. Вкажіть застосований спосіб перекладу фразеологізму

1. Хочеться сподіватися, що відтепер термінологічній анархії в перекладах, коли так звані неперекладності у філософській термінології передаються українською мовою за принципом «кожний пише, як він дише», буде покладено край. 2. Посадовцям залишається єдине: робити добру міну при поганій грі. 3. Наразі у нас з'явилася надія, що ці авгієві стайні почнуть хоч потроху розчищатися. 4. Не потрібно годинами лежати на килимку, щоб пожинати плоди медитації. 5. Сумно, що як політикам, так і населенню, оцінювання рівня освітньої продуктивності особи чи колективу залишається кісткою в горлі. Це все ще є чимось, що викликає неприязні відчуття, на тлі ностальгії за традиціями блату, кумівства та «телефонного права». 6. Його життєва філософія полягала в тому, щоб цінувати красу і силу, ніколи не заплющувати очі на правду. 7. Це дає можливість «тримати руку на пульсі часу», реагувати на все, що відбувається в світі. 8. Нові люди, дисципліна, однолітки, з якими не завжди легко знайти спільну мову, можуть впливати на дитину та викликати труднощі у пристосуванні до нового формату життя. 9. Однак мешканцям загазованого міста, очевидно, увірвався терпець, каже експерт. 10. Наступні дні сторони товкли воду у ступі, після чого почався штурм, який і забрав сотні життів.

Вправа 38. Класифікуйте подані лексеми у три групи: а) інтернаціоналізми, б) часткові інтернаціоналізми, в) псевдоінтернаціоналізми. Доберіть їхні українські відповідники

Accurate, address, argument, aspect, aspirant, automatic, concern, construction, decade, fact, hypothesis, interview, marker, norm, notation, object, paradox, plan, principle, reason, regular, routine, student, symbol, tendency, thesis, unify.

Вправа 39. Здійсніть переклад речень, звертаючи увагу на відтворення інтернаціоналізмів українською мовою

1. From **restaurant menus** to new lifestyle trends, savoring the moment has become the rule. 2. It is mandatory for the travel service to help customers register with **routine** boarding and departure. 3. Even sitting at home, she's in an **extravagant** outfit of stockings, suspenders, basque, feather boa, everything. 4. The **cafe** down the street serves excellent **cappuccino**. 5. Once on the storage **server**, a **photograph** can be displayed on any TV screen or **monitor** in the house via a simple video client. 6. During **inauguration**, the president is vested with the power and authority of the office. 7. The moderator's **role** is to facilitate the discussion by asking appropriate questions. 8. He has proposed a new **system** designed to remove inequalities in health care.

Вправа 40. Запропонуйте визначення поняття «хибні друзі» перекладача. Проаналізуйте пари «хибних друзів» перекладача

Actual – справжній, дійсний	Актуальний – important, pressing, topical, burning
Accurate – точний, правильний, вірний	Акуратний – neat, punctual
Appellation – назва, позначення, наймення, термін	Апеляція – appeal
Artist – художник, митець	Артист – actor
Aspirant – претендент, кандидат, здобувач, той, хто чогось прагне	Аспірант – postgraduate
Auditorium – зал	Аудиторія – audience
Cabinet – шафа з шухлядами	Кабінет – office, study
Complexion – колір обличчя	Комплекція – constitution, physique
Compositor – укладник	Композитор – composer
Contribution – внесок, пожертва, стаття для публікації	Контрибуція – indemnity
Decoration – прикраса, вбрання	Декорація – setting, stage scenery
Dog – собака	Дог (англійський дог) – Dutch hound

Graphic – графіка, проектування	Графік – schedule, chart, diagram, graph
Intelligent – розумний	Інтелігентний – cultured, educated Інтелігенція – intellectuals
Magazine – журнал	Магазин – shop
Mark – знак, помітка, мітка	Марка – stamp; марка автомобіля – car make
Novel – роман	Новела – short story
Obligation – зобов’язання, обов’язок, гарантія	Облігація – bond
Operator – механік, машиніст, радист	Оператор – cameraman
Prospect – вид, перспектива	Проспект – avenue
Physique – статура, будова тіла	Фізик – physicist
Repetition – повторення	Репетиція – rehearsal
Spectacles – окуляри, кольорове скло світлофора	Спектакль – performance, show

Вправа 41. Перекладіть речення з «хибними друзями» перекладача українською мовою

1. The tiny tots tried to explain about maths with the use of small pebbles by counting, addition, subtraction and **multiplication**. 2. This offers the **prospect** of at least some reform of labour market regulation. 3. I wish they made these things able to withstand the hypocrisy of **partisan** politics. 4. They had **commissioned** a study of the model **pioneered** in Scotland for possible adoption in Italy. 5. Working in **concert** with the community, our goal is to preserve and relight this important remnant of the city’s industrial and commercial past. 6. There are details of how they used rugged materials such as glass, concrete and steel alongside **velvet**, suede and leather. 7. The basic color scheme is a soft buttery yellow for the cabinets, with periwinkle blue on the **cabinet** handles. 8. I was asked to give an overview of the company’s sales **figures**. 9. Here the breathing **technique** works with specific

rhythms of nature, on expansion and contraction of this axial line. 10. Taking a **sympathetic** approach helps while an aggressive one worsens situations.

Вправа 42. Перекладіть речення англійською мовою, звертаючи увагу на відтворення «хибних друзів» перекладача

1. Як він знаходив час і для праці на кінофабриці, і для писання **новел**, і для складання пісень та балад? 2. Бо ж ви людина **інтелігентна**, і нам не хотілось би до вас застосовувати метод, які ми застосовуємо до всіх тих, що стають на шлях боротьби з нами. 3. На **репетиції** все було добре, а прем'єра провалилася. 4. Вона любила спати аж до полудня, і при такому **графіку** не залишалось часу на кохання. 5. На вулицях Києва розгортався вражаючий **спектакль** маріонеток, який виглядав би комічно, якби не була за ним страшна трагедія поневоленого міста. 6. Коли завіса піднялася вдруге, і Саксаганський з **артистами** вийшли на сцену, низько вклоняючись, атмосфера загального захоплення досягла свого вищого пункту. 7. На екрані з'явилося ще кілька чоловік у білих халатах, всі мов на одне обличчя, однакової **комплексії**, як манекени.

Вправа 43. Проаналізуйте оригінал та переклад англійською мовою поезії Тараса Шевченка «За сонцем хмаронька пливе». Знайдіть приклади еквівалентного перекладу, описового перекладу, неперекладності та використання інших прийомів художнього перекладу. Запропонуйте власний переклад

ЗА СОНЦЕМ ХМАРОНЬКА ПЛИВЕ «За сонцем хмаронька пливе, Червоні поли розстилає І сонце спатоньки зове У синє море: покриває	A LITTLE CLOUD SWIMS TO THE SUN “A little cloud swims to the sun, With all her crimson borders trailing, And beckons to the sun to sleep And covers it with rosy veiling,
--	--

<p>Рожевою пеленою, Мов мати дитину. Очам любо. Годиночку, Малую годину Ніби серце одпочине, З Богом заговорить... А туман, неначе ворог, Закриває море І хмароньку рожевую, І тьму за собою Розстилає туман сивий, І тьмою німою Оповіє тобі душу, Й не знаєш, де дітись, І ждеш його, того світу, Мов матері діти» (Т. Шевченко).</p>	<p>Cradled in the dark blue sea, As a mother lulls her child... Lovely to the eyes... And now, It seems, the heart is still, For one little hour of rest, With God speaks quietly... Like an enemy, the mist Falls upon the sea And the little rosy cloud, Darkness in its wake The grey mist rolls and billows out, And the silent dark Throws its shroud upon the soul, And you don't know where to wander, Longing, longing for the light, Like small children for their mother". (Translated by Vera Rich)</p>
--	--

Вправа 44. Прочитайте оригінал поезії Тараса Шевченка «Мені однаково, чи буду» та варіант його перекладу. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилістичних засобів. Заповніть при цьому пропуски відповідними словами: *slave, death-trap, grave, maik, rumen, wastes, lost, pray*. Запропонуйте свій переклад таких слів: *чужина, однаковісінько, неоплаканий, пом'янути, замучити, лукавий, окрадений*.

<p>МЕНІ ОДНАКОВО, ЧИ БУДУ «Мені однаково, чи буду Я жить в Україні, чи ні. Чи хто згадає, чи забуде</p>	<p>I CARE NOT “I care not, shall I see my dear Own land before I die, or no, Nor who forgets me, buried here</p>
--	---

<p>Мене в снігу на чужині — Однаковісінько мені. В неволі виріс між чужими, І, неоплаканий своїми, В неволі, плачучи, умру, І все з собою заберу — Малого сліду не покину На нашій славній Україні, На нашій — не своїй землі. І не пом'яне батько з сином, Не скаже синові: — Молисьь. Молися, сину: за Вкраїну Його замучили колисьь. — Мені однаково, чи буде Той син молитися, чи ні... Та не однаково мені, Як Україну злії люди Присплять, лукаві, і в огні Її, окраденую, збудять... Ох, не однаково мені» (Т. Шевченко).</p>	<p>In desert _____ of alien snow; Trough all forget me, — better so. A _____ from my first bitter years, Moat surely I shall die a slave Ungraced of any kinsmen's tears; And carry with me to my _____ Everything; and leave no trace, No little _____ to keep my place In the dear _____ Ukraina Which is not ours, though our land. And none shall ever understand; No father to his son shall say: — Kneel down, and fold your hands, and _____; He died for our Ukraina. I care no longer if the child Shall pray for me, or pass me by. One only thing I cannot bear: To know my land, that was beguiled Into a _____ with a lie, Trampled and _____ and defiled... Ah, but I care, dear God; I care!" (Translated by T. L. Voynich)</p>
---	--

Вправа 45. Прочитайте оригінал Сонета 1 Вільяма Шекспіра та варіант його перекладу. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилестичних засобів. Запропонуйте свій переклад таких слів та фраз: *fairest creatures, beauty's rose, riper, contracted, abundance, gaudy spring*. Проаналізуйте способи перекладу стилістичних засобів.

<p>“From fairest creatures we desire increase, That thereby beauty’s rose might never die, But as the ripper should by time decease, His tender heir might bear his memory; But thou, contracted to thine own bright eyes, Feed’st thy light’s flame with self- substantial fuel, Making a famine where abundance lies, Thyself thy foe, to thy sweet self too cruel. Thou that art now the world’s fresh ornament And only herald to the gaudy spring, Within thine own bud buriest thy content, And, tender churl, mak’st waste in niggarding. Pity the world, or else this glutton be, To eat the world’s due, by the grave and thee” (W. Shakespeare)</p>	<p>«Ми прагнем, щоб краса потомство мала, Щоб цвіт її ніколи не зачах, Щоб квітнула троянда нетривала, Все наново постаючи в бруньках. А ти, закоханий у власну вроду, Її годуєш полум'ям своїм, Розвалюєш - скажи, кому на шкоду? - Душі своєї багатючий дім. Ти, хто весні сьогодні пишна пара, Пригноблюєш весняне почуття, Як той багатий, та нещасний скнара, Змарновуєш на вбогості життя. Світ пожалій, не зводь красу до гробу, Віддай природі борг - свою подобу!» (Переклад Дмитра Павличка)</p>
---	--

Вправа 46. Прочитайте оригінал поезії Генрі У. Лонгфелоу та варіант його перекладу. Перевірте відповідність віршового ритму та фоностилїстичних засобів. Запропонуйте власний переклад

<p>THE ARROW AND THE SONG “I shot an arrow into the air, It fell to earth, I knew not where; For, so swiftly it flew, the sight</p>	<p>СТРІЛА І ПІСНЯ «Стрілу в повітря я послав Упала ж де – про те не знав. Так швидко мчала, що мій зір</p>
---	--

<p>Could not follow it in its flight. I breathed a song into the air, It fell to earth, I knew not where; For who has sight so keen and strong, That it can follow the flight of song? Long, long afterward, in an oak I found the arrow, still unbroke; And the song, from beginning to end, I found again in the heart of a friend” (H. Longfellow).</p>	<p>Не міг вхопить її, повір. Я пісню видихнув: вона Десь впала. Де? – Ніхто не зна, Бо хто б це міг, та ще й як слід, Відслідкувать її політ? Через роки, у байраку Стрілу знайшов – стримить в дубку. І пісню, в повноті октав, У серці друга відшукав». (Переклад Валентина Бута)</p>
--	---

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Володіна Т.С., Рудківський О.П. Загальна теорія перекладу для першого (бакалаврського) рівня. Навч.-метод. посібник. К.: Вид. центр КНЛУ, 2017. 296 с.

Голуб О. М., Роман В. В., Жукова М. К. Fundamentals of English-Ukrainian and Ukrainian-English Translation. Слов'янськ. 2018. 142 с.

Зорівчак Р. П. Реалія і переклад. Львів: Вид-во Львів, ун-ту, 1989. 215с.

Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську. Вінниця: Нова Книга, 2003. 608 с.

Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с.

Кириллова М. Д. Вступ до перекладознавства : методичні вказівки. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2022. 64 с.

Киричук Л. М., Ковальчук Л. В., Літкович Ю. В. Fundamentals of translation : конспект лекцій та практичні завдання з курсу «Теорія і практика перекладу» (для студентів факультету іноземної філології). Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 60 с.

Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця : Нова книга, 2003. 448 с.

Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. 288 с.

Мацегора І.Л. Вступ до перекладознавства: конспект лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Філологія» освітньо-професійної програми «Слов'янський переклад та міжкультурні комунікації». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. 97с.

Ребрій О. В. Вступ до перекладознавства : конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 116 с.

Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : [монографія]. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.

Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.

Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Монографічне видання. Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.

Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.

Терехова С.І. Вступ до перекладознавства. (Сучасні проблеми і теорії. Діяльність перекладача. Основи техніки перекладу). Навч. посібник. (Вид. 2-ге, доповнене і перероблене). К.: Вид. центр КНЛУ, 2002. 163 с.

Яровенко Л. С. Теорія перекладу : метод. посіб. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2021. 88 с.

Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. Routledge, 2018. 369 p.

BBC. URL: www.bbc.com

Colina S. Fundamentals of Translation. Cambridge University Press. London/New York, 2015. 336 p.

Harper's Bazaar. URL: www.harpersbazaar.com

Hromadske. URL: hromadske.ua

Korunets I. V. Theory and Practice of Translation. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Vinnytsia: Nova Knyha, 2003. 448 с.

Lin G., Lin P. Machine Translation for Academic Purposes. Proceedings of the International Conference on TESOL and Translation, 2009. P.133-148.

Newmark P. A Textbook of Translation. London: Longman, 2006. 292 p.